

VEEN Brief

Wurfje oan 'e histoasje

GEMEENTE HEERENVEEN

Een speciale uitgave van
Stichting Werkgroep
Oud-Heerenveen en de
Gemeente Heerenveen.

**75 JAAR
VRJHEID**

SPECIALE EDITIE

KUIPER
VERZEKERINGEN

kuiperverzekeringen.nl

HERENKAPPERS DE VOS

Een herenkapsalon en barbier. Gespecialiseerd in het knippen van grote en kleine heren van alle leeftijden!

Wij scoren **9.7** van **10** sterren, berekend uit **139** reviews ★★★★★

RESERVEER ONLINE VIA [HERENKAPPERSDEVOS.NL](https://herenkappersdevos.nl)

- ✓ Knippen
- ✓ Scheren
- ✓ Hot towel shave
- ✓ Beardtrims

In Heerenveen en Gorredijk!

HERENWAL 14,
HEERENVEEN

0513 - 627461

INFO@HERENKAPPERSDEVOS.NL

DI WO VR: 8:00 - 18:00

DO: 8:00 - 20:30

ZA: 8:00 - 17:00

ZO & MA: GESLOTEN

tGERECHT
BOUTIQUEHOTEL & GRANDCAFE

GerechtHeerenveen GerechtHeerenveen

GEMEENTEPLEIN 33 | HEERENVEEN | [GERECHTHEERENVEEN.NL](https://gerechtheerenveen.nl)

[WWW.VELDMANZONWERING.NL](https://www.veldmanzonwering.nl)

WOORD VAN DANK

Toen de Gemeente Heerenveen ons afgelopen najaar vroeg om in onze Veenbrief speciale aandacht te besteden aan de 75-jarige viering van de bevrijding en deze dan ook gemeentebreed uit te geven, stonden we voor een enorme uitdaging. We vonden dat een enorme kans: een mooi en boeiend nummer van onze Veenbrief te maken, vol verhalen en foto's uit de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding die daar op volgde en ons daarmee goed en duidelijk te profileren. Voor heel veel inwoners van Heerenveen is de Stichting Werkgroep Oud Heerenveen inmiddels wel een begrip, maar velen anderen zijn er (nog) niet mee bekend.

Onze donateurs ontvangen de Veenbrief vier keer per jaar. Dit eerste nummer van 2020 is er één voor iedere inwoner, compleet met een uitgebreide agenda van de festiviteiten die dit voorjaar in de gemeente plaatsvinden. Ik hoop en verwacht dat u er veel leesplezier aan beleeft. We realiseren ons terdege, dat de artikelen en namen die genoemd worden, slechts een greep zijn uit hetgeen zich hier in de oorlogsjaren heeft afgespeeld. In de drie volgende nummers van de Veenbrief komen we met nog meer verhalen en foto's. Een reden temeer om donateur te worden. Voor meer informatie verwijs ik u graag naar de website : www.werkgroepoudheerenveen.nl

Onze dank gaat in het bijzonder uit naar de Gemeente Heerenveen, Museum Heerenveen en het bestuur van "de Vriend", de Julia Jan Wouters Stichting, de P.W. Jansen Stichting, Siebers Consultancy en Lionsclub Heerenveen voor ondersteuning en financiële bijdragen, Drukkerij van der Eems voor opmaak en druk. Al onze vaste en nieuwe adverteerders. FRLPost voor de verspreiding en natuurlijk al de enthousiaste leden van de werkgroep Oud Heerenveen en auteurs van de verhalen in deze speciale editie.

Graag treffen wij u nog eens bij een lezing, bij een rondleiding door Heerenveen of Oranjewoud en op de jaarlijkse Open Monumentendag, die dit jaar op zaterdag 12 september wordt gehouden.

Hans Schouten, Voorzitter Stichting Werkgroep Oud Heerenveen

COLOFON

Veenbrief is een uitgave van stichting
Werkgroep Oud-Heerenveen en
verschijnt vier keer per jaar.

Redactie:
Hans Schouten, Henk Kok,
Klaas Peereboom.

Eindredactie:
Marita de Jong, Novak Wijn

Redactie-adres:
Postbus 166, 8440 AD Heerenveen.
of mail: redactieveenbrief@gmail.com

Vormgeving en realisatie:
Grafische groep Van der Eems

Afhaaladressen:
Boekhandel Binnert Overdiep, Museum
Heerenveen, Hotel Tjaarda, Oranjewoud,
Primera Lucienne, Bibliotheek Akkrum,
Bibliotheek Jubbega, Coop Nieuwehorne

Omslag Foto :
Ekke de Haan, als waarnemend
burgemeester, tijdens een speech
in mei 1945.

INHOUD

Salomon Machiel Noach	2
Herinneringen uit de Tweede Wereldoorlog	8
Verhalen over onderduik in Schoterlandse Jordaan	13
Word donateur	16
Historische rondleidingen 2020	17
De wonderbaarlijke bevrijding uit de Crackstate gevangenis	18
Agenda gemeente Heerenveen	24
Mini Theater Friesland speelt 'Toffe Jongens!' over Heerenveen in oorlogstijd	27
Heerenveen VRIJ	30
Amsterdamse voetballertjes in hongerwinter naar Heerenveen	32
Canadezen bevrijden Akkrum, Nes en Aldeboarn	38
Eindelijk weer swingen in Schouwburg en Posthuis	42
Wandelen door de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog	46

Voorwoord

Beste lezers,

In 2020 is het 75 jaar geleden dat ons land werd bevrijd. In Nederland vieren we dat we al die 75 jaren in vrijheid mogen en kunnen leven. En dat dat we samen verantwoordelijk zijn om vrijheid door te geven. De bevrijding vieren kan niet zonder stil te staan bij de Holocaust. Daarom stonden we eind januari stil bij de Joodse slachtoffers van de Holocaust die in de gemeente Heerenveen hebben gewoond en geleefd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Helaas kennen we hen niet allemaal van naam. Het tijdelijke lichtmonument 'Levenslicht' drijft in het centrum van Heerenveen op de Lindegracht tot eind maart.

Het doorgeven van de verhalen over de oorlog is en blijft belangrijk. Belangrijk, omdat juist de generatie die de oorlog bewust meemaakte verdwijnt. Zij kunnen nu nog verhalen vertellen en delen, maar het is aan ons allen om ze ook te blijven delen.

Ik zie dat dit ook gebeurt. Want her en der in de gemeente Heerenveen zijn de afgelopen tijd plannen uitgewerkt voor dit herdenkingsjaar. In deze speciale 'Veenbrief' die u hier in handen heeft, staan alle activiteiten die op dit moment bekend zijn.

Wat ontzettend goed dat onze inwoners en comités zelf zoveel initiatieven hebben opgepakt! Bijna te veel om op te noemen, en toch doe ik een greep uit wat er voorligt. Tentoonstellingen in onze musea, lesmateriaal voor scholen, dorpsbrunches, een bezoek van Keep them Rolling, een grote Wandel-beleeftocht met parachutisten boven de droppingsvelden, toneelstuk 'Toffe Jongens' en een formeel van de Canadian Dragoons. Nogmaals, dit is maar een déél van alles. En dit gebeurt allemaal náást de reguliere activiteiten en herdenkingen.

Een geweldige klus van de stichting werkgroep Oud Heerenveen om dit in kaart te brengen en met u te delen. Mijn complimenten aan deze mensen, maar ook aan iedereen die zich op een of andere manier inzet voor een van de initiatieven.

Voor u als lezer: sluit vooral aan bij een van de bijzondere activiteiten. Wie weet treffen we elkaar daar!

Tjeerd van der Zwan,
burgemeester

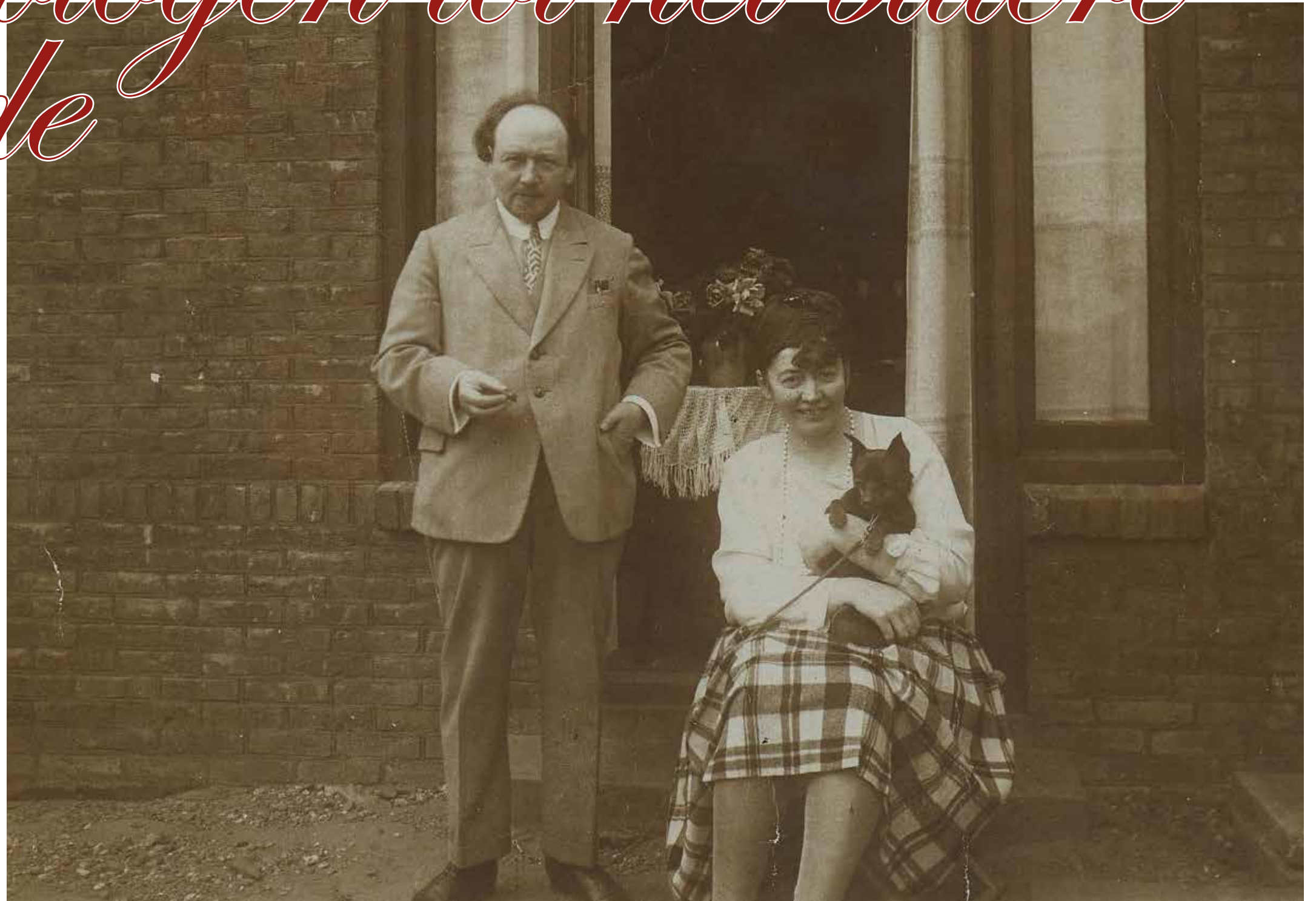
SALOMON MACHIEL NOACH:

Bevlogen tot het bittere einde

Door Klaas Peereboom

*W*e schrijven het jaar 1909 als Rudolph Pabus Cleveringa zijn schoolperiode aan de 3-jarige HBS aan de Fok in Heerenveen afsluit en verhuist naar Leeuwarden om daar de volgende twee schooljaren te volgen. Enkele maanden later begint Salomon Machiel Noach als leraar Nederlands aan dezelfde Heerenveense HBS.

Cleveringa zou later hoogleraar worden in de rechtsgeleerdheid aan de universiteit van Leiden. Daar sprak hij op 26 november 1940 zijn beroemde verzetsrede uit tegen de schorsing van Joodse hoogleraren in Leiden en op andere universiteiten. Noach stond aan het begin van een lange loopbaan als leraar Nederlands aan de Heerenveense HBS. De carrière, die in november 1940 abrupt zou eindigen wegens zijn schorsing en latere ontslag, enkel en alleen omdat hij van Joodse afkomst was.

Het lerarencorps rond 1930. Zittend achter de tafel: Salomon Noach met naast hem zijn collega Mieke Rosenbaum.

Salomon Machiel Noach werd in 1879 geboren in Deventer als zoon van koopman Machiel Noach en Betje Luteraan. Van de negen kinderen die Machiel en Betje kregen, vonden er acht hun emplooi in het onderwijs. Net als Sal, werd zijn twee jaar jongere broer Bernard leraar Nederlands. Salomon Noach kwam begin februari 1910 vanuit Assen naar Heerenveen als tijdelijke leerkracht Nederlands aan de R.H.B.S aan de Fok. Hij vond woonruimte in het logement Paul Kruger. Aan het begin van het volgende schooljaar kreeg hij een vaste aanstelling. In 1912 trad Noach in het huwelijk met de Haarlemse muzieklerares Johanna Waage, waarna ze gingen wonen aan de Verlengde Dracht, nu de Burg. Falkenaweg. Vanaf 1926 vestigde het kinderloos gebleven echtpaar zich in het huis, dat nu Burg. Falkenaweg 131 is.

TOEGEWIJDE LERAAR

Noach hield zich, naast lesgeven op de HBS, bezig met allerlei andere activiteiten, zowel binnen als buiten de school. Zo gaf hij lessen Nederlandse Taal- en Letterkunde voor hulponderwijzers, die de hoofdakte wilden behalen. Ook zijn echtgenote, zang- en muzieklerares, gaf privélessen aan huis. Tevens organiseerde zij regelmatig concerten waarbij zij zelf optrad als alt of andere solisten begeleidde op de piano. Bij het 60-jarig jubileum van de HBS, verzorgde Salomon de regie van de toneelopvoeringen. Hij schreef ook de tekst van het jubileumlied, terwijl zijn echtgenote bij de uitvoering het koor dirigeerde.

Bij het lesgeven kostte het Noach moeite om orde te houden, maar voor de oprecht geïnteresseerde leerling was hij een geweldige docent. Tussen 1935 en 1939, was de

latere schrijver Anne Wadman één van die leerlingen. Wadman voerde in de oorlogstijd een briefwisseling met Noach en in 1989 publiceerde de schrijver hierover in het boekje *“Veel meer dan tien geboden”*. Het is vooral aan Wadman te danken dat we wat meer weten van deze toegewijde leraar Nederlands.

Wadman beschrijft Noach als een klein gedrongen mannetje met vrij lang, ietwat uitstaand, haar dat over zijn kraag viel. Als het met de orde in de klas wat al te zeer uit de hand liep, wilde hij nog wel eens tekenen van woede uiten, maar in het algemeen was hij nauwelijks kwaad te krijgen en lukte het hem, zelfs de meest ongeïnteresseerde leerlingen het nodige van de Nederlandse Taal- en Letterkunde bij te brengen. Wadman noemt Noach een nobel mens en een erudiete fijnzinnige geest.

CORRESPONDENTIE

Onder de collega's was ook een joodse lerares, Mieke Rosenbaum, die Duits gaf. Afgezien van een mede-leerling, die een N.S.B.-driehoekje op zijn revers droeg, was er van antisemitisme niets te merken. Politiek werd tijdens de lessen niet behandeld. Wadman besloot, na zijn eindexamen in 1938 en na een positief advies van een trotse Salomon Noach, Nederlandse Taal- en Letterkunde te gaan studeren. Ze bleven in de jaren daarna corresponderen. Uit deze correspondentie, maar ook uit publicaties die er van de hand van Noach verschenen, bleek dat Salomon een groot liefhebber was van de Tachtigers en een groot kenner van Frederik van Eeden. De eigentijdse literatuur beoordeelt hij in het algemeen negatief.

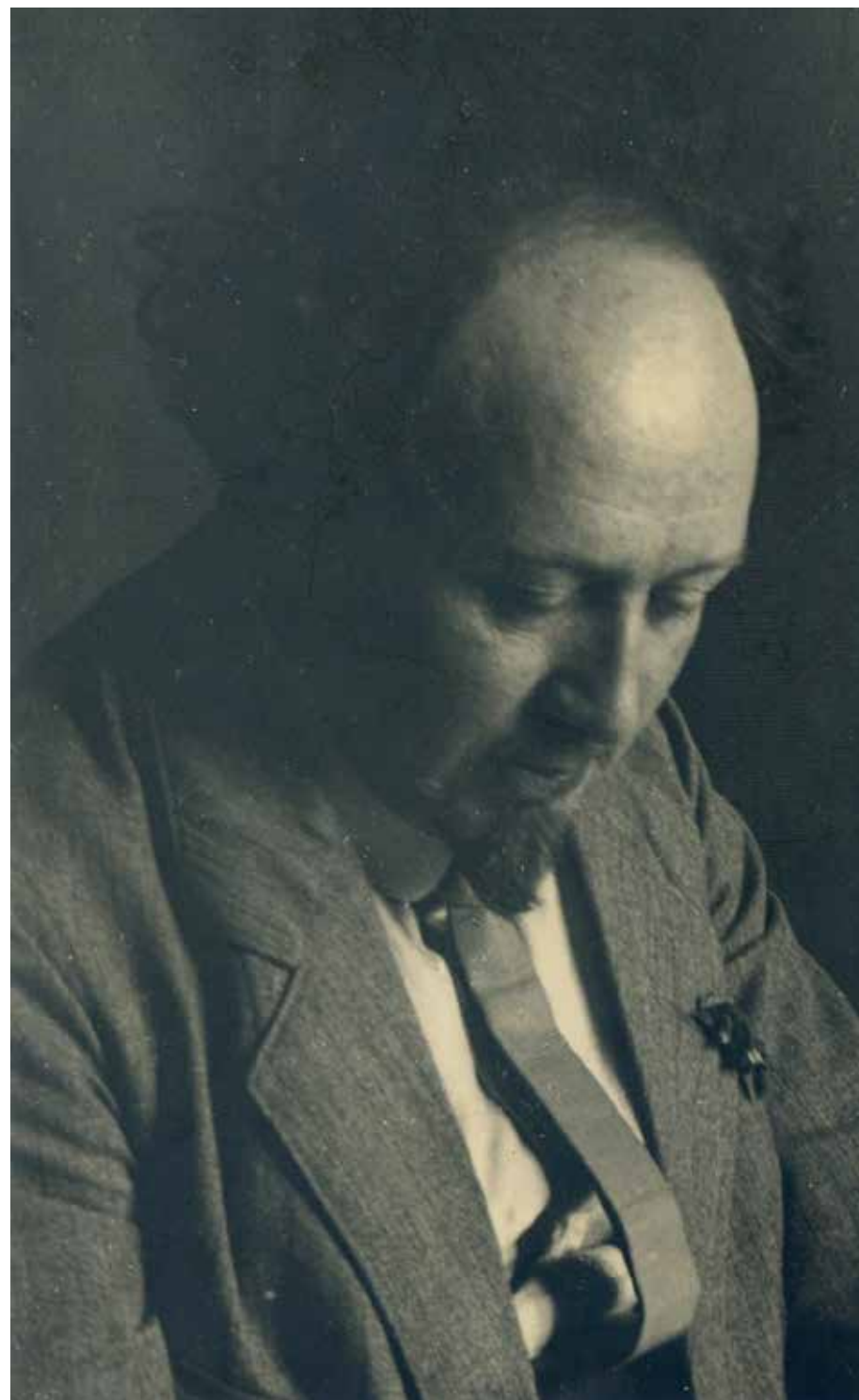
In zijn brieven aan Wadman uit

Noach op subtiële wijze zijn ongerustheid over de ontwikkelingen, vooral na mei 1940. Daarbij refereert hij onder meer aan de artikelenreeks in het Nieuwsblad van Friesland over Frieslands toekomst, waarin geschreven wordt dat de nieuwe Friese cultuur moet berusten op een eenheid van bloed en bodem. Op 21 november 1940 werden alle Joodse ambtenaren per decreet uit hun functie ontheven. Zowel Salomon Noach als zijn collega Mieke Rosenbaum werden door deze maatregel getroffen. Noachs optimisme leek er echter niet onder te lijden. Hij vond nu meer tijd voor studie en schrijven. In 1941 verschenen nog enkele artikelen van zijn hand in verschillende literaire tijdschriften, maar na het instellen van de Kultuurkamer in januari 1942 kon hij niets meer publiceren. Noach schreef aan Wadman: 'Is mijn uitverkorenheid evenredig met het aantal

mij opgelegde geboden (véél meer dan tien), dan ben ik nu wel zéér uitverkoren'. Wadman ontleende aan dit citaat de titel van zijn boekje.

OPNAME ZIEKENHUIS

Eind 1942 werd Noach, wegens een prostaataandoening in het ziekenhuis opgenomen, maar het is waarschijnlijk dat ook een dreigende deportatie hier mee gespeeld heeft. Wadman refereert in dit verband aan vooroorlogse publicaties van Noach, waarin deze het Duitse antisemitisme aan de kaak stelt. Uit een brief van Noach aan Wadman blijkt dat hij zich meer zorgen maakt over zijn vrouw, 'die nu overal alleen voor staat', dan over zijn eigen lot. In de zomer van 1943 bezocht Wadman Noach, die toen al een half jaar in het ziekenhuis verbleef. Over de reden van zijn verblijf in het hospitaal werd niet gesproken. Des

Ruim een maand later, op 3 december 1944, na een verblijf van bijna twee jaar in het Heerenveense ziekenhuis, komt er een einde aan het leven van Salomon Noach. Deportatie en een mogelijke dood in een nazikamp bleven hem bespaard. In die zin was hij een uitverkorene. Helaas mocht hij de bevrijding niet meer meemaken. Noach's echtgenote was van mening, dat men hem in het ziekenhuis kwijt wilde, omdat zijn aanwezigheid een te groot gevaar was. Zij geloofde zelfs, dat er bij zijn dood opzet in het spel was.

Wadman is van mening dat er geen grond is voor deze beschuldiging. Het grote verdriet van Johanna Waage om het heengaan van haar echtgenoot, bracht haar mogelijk tot dit denkbeeld. Na de bevrijding verhuisde Johanna naar haar geboortestreek, waar zij in 1960 overleed. Vanaf maart 1947 werd het huis aan de Burgemeester Falkenaweg bewoond door de chirurg Ab Smook. Smook schrijft in zijn biografie dat het huis was gevorderd omdat mevrouw Noach elf maanden per jaar in Heemstede verbleef. Verder schrijft hij: 'Haar man was gestorven in het ziekenhuis, waar collega De Graaf hem had laten onderduiken'.

Dit artikel is grotendeels gebaseerd op de correspondentie tussen Salomon Noach en Anne Wadman, door laatstgenoemde vastgelegd in zijn boekje *Veel meer dan tien geboden* (Bussum 1989), deel 8 uit de *Flanorreeks*.

De volledige titel van het boekje is:
- Veel meer dan tien geboden - Over S.M. Noach (1879-1944)

Foto's: Museum Heerenveen

te meer over hun beider interesse: literatuur.

Op 3 november 1943 schrijft Noach: 'Ik lig nog steeds in Kamer 162 te wachten tot mijn eselken zijn halsstarrige invaliditeit zal hebben overwonnen.' Hij ziet uit naar zijn genezing en ook naar de genezing van Europa. Intussen blijft Noach veel lezen en schrijven. Daarbij

hebben ook Friese schrijvers als Gysbert Japicx, Waling Dijkstra en Abe Brouwer zijn aandacht. Eind oktober krijgt Wadman zijn laatste brief. Tussen de literaire verhandelingen door, wijdt Noach nog enkele regels aan zijn gezondheidstoestand: 'De laatste tijd weer enige kleine operaties ondergaan; gister bloedtransfusie; nog geen einde in 't zicht'.

TABAK, ROKERSBENODIGDHEDEN, LECTUUR, WENSKAARTEN, BOEKEN, CADEAUKAARTEN, STAATSLOTERIJ, LOTTO & TOTO, TICKETS, POST NL EN FRIESE SOUVENIERS

Tabaksspeciaalzaak Lucienne
Fok 53 - Heerenveen - 0513-622182

Primera Lucienne
Sieversstraat 6 - Heerenveen - 0513-622182

E-mail: info@primeralucienne.nl

BEENEN

brillen & contactlenzen

Wettertoer 18/19 8442 BC Heerenveen
Tel. (0513) 62 75 93

VRIEND

De Vrienden van Museum Heerenveen hebben Gabriel Vriens, die al vele lezingen over uiteenlopende onderwerpen heeft verzorgd, gevraagd om een vijftal lezingen te willen geven in het voorjaar van 2020. Deze keer staat kamermuziek in het middelpunt. In het kader van het informeren over activiteiten van de werkgroep Oud-Heerenveen en de Vrienden van Museum wordt u bij deze op de hoogte gesteld en bent u van harte welkom bij de lezingen.

- 27 februari : Het Klarinetkwintet van Wolfgang Amadeus Mozart, bij het grote publiek een onbekend meesterwerk, maar echt één van de topstukken aller tijden!
- 12 maart Pianotrio nr. 7 van Ludwig van Beethoven met de bijnaam 'Aartshertog' het 1e volwassen pianotrio met de kwaliteiten van een symfonie. Eén van de mooiste melodieën van Beethoven !
- 26 maart Strijkkwartet nr. 14 van Franz Schubert met de bijnaam 'Der Tod und das Mädchen, prachtig beeldende muziek!
- 09 april Pianokwintet nr. 2 van Antonin Dvorák; meeslepende melodieën en positief gestemd!
- 23 april Sonate voor cello en piano van Sergei Rachmaninov; laatromantisch en vol melodielijnen en dat met maar twee instrumenten.

Alle lezingen vinden plaats op donderdagochtenden van 10.00- 12.00 uur in het Kunstcafé van Museum Heerenveen.

*De zaal is open vanaf 9.30 uur.
Vrienden en leden van de WOH betalen €5,- en gasten €7.50*

Notariskantoor Savenije

“Al jaren het vertrouwde adres voor al uw notariële zaken.”

Kosteloos inloopspreekuur
iedere donderdag van 10.00-12.00uur

Notariskantoor Savenije
K.R. Poststraat 1 in Heerenveen
0513-645101
www.notarissavenije.nl

Herinneringen uit de Tweede Wereldoorlog

Wie was Ekke de Haan?

Door Karin de Jong

De meeste mensen in Heerenveen en omgeving zullen wel gehoord hebben van openbare basisschool Ekke de Haan en van de Ekke de Haanstraat in deze plaats. Maar waarom is hij vernoemd en wie was deze man? We richten ons voor deze editie van Veenbrief speciaal op de periode rond de Tweede Wereldoorlog, maar een korte introductie mag niet ontbreken.

Ekke met kleinzoon Ekke 1953

Ekke de Haan is in 1906 geboren in Musselkanaal en hij overleed in 1973 in Bad Wildungen, Duitsland. In 1928 begon hij een touwslagerij annex winkel in Heerenveen. In 1934 kwam hij voor de CDU (Christelijk-Democratische-Unie) in de gemeenteraad van de kort daarvoor ontstane gemeente Heerenveen. Een jaar later, werd hij daarnaast lid van de provinciale staten van Fryslân. En dan, als de Duitsers in 1940 ons land bezetten, begint het eigenlijke verhaal rond Ekke de Haan. Ondanks het feit dat hij een diep gelovig man was en ook geheel-onthouder, was hij allerm minst volgzaam en deemoedig. Je zou eerder kunnen stellen, dat hij er juist moedige en uitgesproken meningen op na hield en deze niet onder stoelen of banken stak. Daarnaast had hij een groot rechtvaardigheidsgevoel. Het waren deze karaktereigenschappen, die hem tijdens de Duitse bezetting opbraken. Vier van zijn zes kinderen maakten bewust de Tweede Wereldoorlog mee en drie van hen, Jaap, Dina en Neli, halen gezamenlijk herinneringen aan hun vader uit die tijd op.

ENGELSE ZIEKTE

Jaap de Haan was 9 jaar toen de oorlog uitbrak en zijn zus Dina was net 8 jaar. Neli is in 1944 geboren en heeft daarom de oorlog niet bewust meegemaakt. Wel heeft zij, als jongste, het langst thuis gewoond en kan zich mede daardoor veel, door de familie vertelde, verhalen uit die tijd herinneren.

Zoals al eerder genoemd had Ekke de Haan uitgesproken ideeën. Deze waren echter niet ongefundeerd. Hij was altijd goed gedocumenteerd. Zo had hij al vóór het uitbreken van de oorlog Hitlers *“Mein Kampf”* gelezen, om proberen te begrijpen wat deze man bezielde. Twee van zijn zusters waren met Duitsers getrouwd. Hij had geen hekel aan Duitsers, wél aan hun oorlogs-ideeën. Op de dag dat ze marcherend en zingend over de Dracht liepen en voor de touwslagerij (Dracht 32, waar nu Bugly's schoenen is gevestigd) langs kwamen, stonden De Haan en zijn vrouw boven in de huiskamer voor het raam. En terwijl de tranen hen over de wangen stroomden, zongen ze uit volle borst het Wilhelmus.

Ekke de Haan sr.

Een paar andere voorbeelden van de reacties van De Haan op de Duitse bezetting: het boek *“Mein Kampf”* werd in de winkel verbrand en betaalde een klant met een munt waar koningin Wilhelmina op stond afgebeeld, zei De Haan steevast: „Die komt terug!” Als reactie op de verboden voor Joden bordjes, reageerde hij bij een controle: „Hier is het verboden voor NSB-ers”.

Op een nacht was op de etalage-ruit gekalkt: hier heerst Engelse ziekte. De Haan reageerde door er onder te zetten: niet door kwakzalvers te genezen. Het personeel werd geïnstrueerd om niets aan Duitsers te verkopen. Deden ze dat wel, dan volgde ontslag. Je kunt zeggen dat deze protest-daden de man illustreren en ook het vervolg later in de oorlog verklaren. De schoonouders van De Haan woonden in Rotterdam. Zijn vrouw was uiteraard bijzonder ongerust na het nieuws van het bombardement op 10 mei. De Haan bedacht zich niet lang. Hij vroeg aan Jaap: „Ga je mee?” en vertrok met zijn zoon achterop de fiets naar Rotterdam. In Lemmer met de veerpont het IJsselmeer over en vervolgens op de fiets verder naar Amsterdam en Haarlem waar ze overnachtten bij een broer van De Haan. De volgende dag richting Delft, waar ze Duitse vliegtuigen over zagen komen.

Eenmaal in Rotterdam bleek dat opa en oma gelukkig ongedeerd waren maar nu ze er toch waren, wilde De Haan ook zien wat er was overgebleven van de stad. Hij wilde De Boompjes (het oude havengebied) bekijken, ook omdat daar zijn handel vaak vandaan kwam. Jaap vond het allemaal bijzonder maar ja, zo was het kenmerk. Wel is de brandlucht die overal hing, hem zijn hele verdere leven bijgebleven. Later, in de hongerwinter van 1944, kwamen de Rotterdamse opa en oma met hun nog thuiswonende dochter lopend naar Heerenveen. Lopend! Dina herinnert zich nog hun kapotte voetzolen en ook dat ze telkens maar één lepel voedsel kregen. Opdat de spijsvertering langzaam weer op gang kwam. De rest van de oorlog zijn de grootouders en de tante in Heerenveen gebleven.

GEGIJZELD IN KAMP SINT-MICHIELSGESTEL

In mei 1942, kwamen de oudste kinderen thuis uit school, waar bleek dat vader weg was. Opgepakt door de Duitsers. De Haan zat in de gemeenteraad van Heerenveen, waar hij opviel door zijn uitgesproken meningen en daarom werd hij meegenomen als gijzelaar

Kamp Sint-Michielsgestel

en geïnterneerd in (voormalig seminarie) Kamp Sint-Michielsgestel. Honderden politieke kopstukken uit heel Nederland zijn daar gedurende de oorlog gevangen gezet. Grote namen zaten er tussen: Willem Schermerhorn, Willem Drees, Anne Vondeling, Simon Vestdijk, maar ook zanger Lou Bandy was er bij. Het Kamp kende een aantal complexen en De Haan werd geplaatst in Kleinseminarie Beekvliet.

De gijzelaars hadden het niet slecht. Eigenlijk hadden zij

het beter dan de meeste andere Nederlanders, ondanks dat het grootste deel van het aan hen toebedeelde voedsel door de Duitsers werd gestolen. Zij mochten namelijk pakketjes versturen en ontvangen. Veel mensen en organisaties zamelden voedsel in voor de gijzelaars en stuurden dit op waardoor zij voldoende te eten hadden. Er wordt zelfs melding gemaakt van mooie diners met overvloedig eten en drinken. Verder kregen zij genoeg vrijheid om met elkaar te discussiëren, cursussen te volgen en ook werd er aan vermaak en sport gedaan. Dat klinkt mooi, maar er was wel degelijk een keerzijde. Als er in het land een Duitser was doodgeschoten, dan werden als represaille min of meer willekeurig gijzelaars gefusilleerd. Zo stond op enig moment ook Ekke de Haan op de lijst om doodgeschoten te worden. Door een mirakel werd er een vergissing gemaakt en is in zijn plaats iemand anders gefusilleerd.

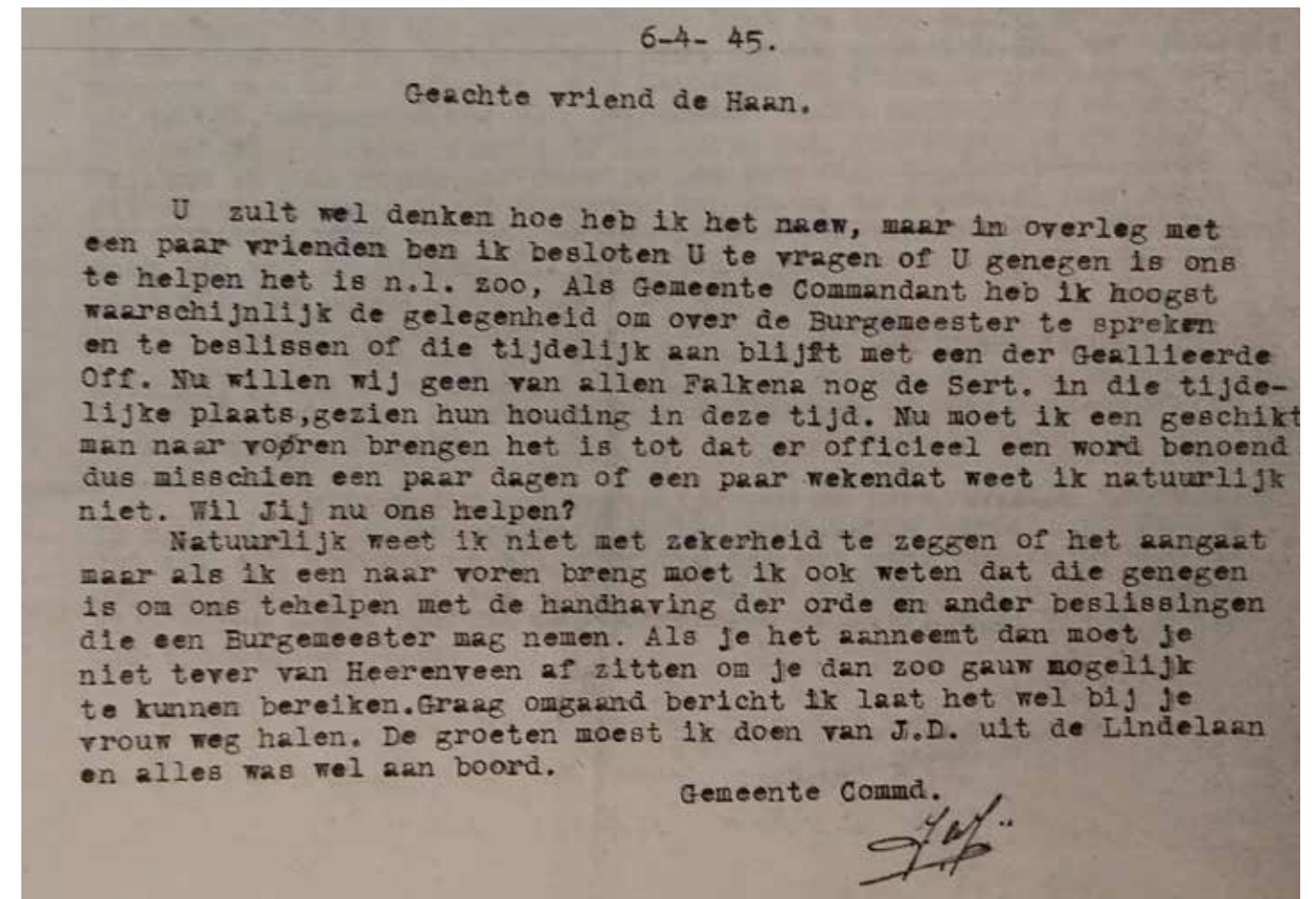
Overigens was het bij elkaar zetten van politieke kopstukken niet handig van de Duitsers. In Sint Michielsgestel is zo de basis van het verzet ontstaan (Je Maintiendrai) alsook de basis van het eerste naoorlogse kabinet.

Eveneens zijn de beginselen van de Partij van de Arbeid hier ontstaan. Je kunt stellen, dat het interneringskamp onbedoeld een broedplaats was. Gedurende de tijd dat De Haan gevangen zat, is zijn gezin geholpen, vooral door klanten van de touwslagerij (voornamelijk boeren). Hierdoor heeft het gezin in die tijd nooit honger gekend. Na anderhalf jaar kwam De Haan weer thuis. Voor zover bekend, vanwege het feit dat hij zo'n groot gezin had. Of hij nu echt daarna actief was in het verzet, is niet precies bekend. Wel wordt aangenomen, dat hij bemoeienis had met de groep Je Maintiendrai.

VLUCHTEN EN OME JAN

Toen in 1944 de Heerenveense politiemann en NSB-er Sicco Wolters door het verzet op het station werd doodgeschoten, ontstond er voor De Haan een uiterst gevaarlijke situatie. Het was hem bekend, dat deze liquidatie zou

plaatsvinden maar niet wanneer. Hij zou op de hoogte worden gesteld, maar dat is niet gebeurd. Een van zijn medewerkers wist hem ternauwernood op tijd te waarschuwen en De Haan kon, in de nacht wegvlugten op de fiets. Direct daarna beukte de Sicherheitsdienst de voordeur kapot en kwam met veel lawaai en machtsvertoon naar boven, waar vijf kinderen in bed lagen. Bang. Moeder moest mee, zij was toen zwanger van Neli. De angst van de kinderen, totdat moeder terugkwam, is nauwelijks voor te stellen.

Brief van smid Jan de Jong aan zijn vriend Ekke de Haan (privécollectie van Wietske Brouwer-De Jong)

Intussen was De Haan door zijn vlucht ontkomen aan een zogenaamde Silbertanne-liquidatie (represaillemaatregel) en zat hij ondergedoken in een boerderij in Oldelamer. Nadat Neli in september 1944 was geboren, kreeg hij echter zo'n heimwee dat hij besloot naar huis te gaan. Op de fiets. Kort na zijn vertrek was er een inval in de boerderij waarbij iedereen is meegenomen.

Onder de trap was een ruimte gemaakt waar De Haan bij onraad verbleef. De kinderen moesten hem in die tijd ome Jan noemen. Jaap weet zich nog te herinneren dat zijn vader één keer weg wilde. Dat was toen de moeder van De Haan terminaal was en hij afscheid wilde nemen. Jaap moest in het pikkedonker (avondklok) voorop door de steegjes van het centrum van Heerenveen. Als er Duitsers waren zou De Haan, die er een stuk achter liep, dat horen en zich verstoppen. Zo heeft hij toch nog afscheid van zijn moeder kunnen nemen. Na het overlijden, ging de begrafenisstoet over De Dracht. Vanuit de keuken, door een gaatje in de voordeur, kon De Haan nét de stoet zien.

NA DE OORLOG

Nadat er al weken geruchten waren over een komende bevrijding, kwamen op 12 april 1945 de eerste Canadezen Mildam binnen. Daarna was Heerenveen aan de

beurt. Jaap weet nog dat hij op de Dracht liep en een Canadese jeep zag rijden en dat bij Hotel Groen twee Bren Gun Carriers (licht gepantserde rupsvoertuigen) stonden. De bevrijding was een feit. In de winkel

Ekke de Haan als gemeenteraadslid

werden, de handel moest immers wél doorgaan, als een razende speldjes van vlaggen gemaakt en verkocht. Opa en oma uit Rotterdam hielpen ook mee. Het allermooiste

wat Dina zich herinnert, is het feit dat haar vader nu weer gewoon op straat kon lopen. Dat ze weer vader mocht zeggen en vriendinnetjes thuis kon vragen.

Intussen was er wel regelmatig contact met het gemeentebestuur geweest. Hendrik Huisman, gemeentesecretaris, was beoogd waarnemend burgemeester. Maar het was Ekke de Haan die gevraagd werd dit ambt uit te gaan voeren. Of gevraagd... het was eigenlijk een voldongen feit. Hij deed zijn werk zoals hij was: streng doch rechtvaardig. Dat maakte hem niet altijd even geliefd. Ook thuis kreeg het gezin te maken met de uitgesproken ideeën van vader. Hulp van de boeren hoefde niet meer vond hij. Hij kon nu zelf weer voor zijn gezin zorgen. Dat hield in dat de kinderen ná de oorlog veel minder te eten kregen dan tijdens.

Tot september dat jaar was De Haan waarnemend burgemeester van Heerenveen. Toen hem werd gevraagd te solliciteren naar de functie van burgemeester, deed hij dat niet. Hij besloot zich volledig op de winkel te richten, tot zijn zoon Jaap oud genoeg zou zijn hem daar op te volgen. Wel werd hij wethouder voor de PvdA. Hij deed veel voor de Jubbegaster gemeenschap en kreeg begrip voor hun, enigszins communistische, manier van denken en leven. Nadat Jaap de zaak overnam, werd De Haan in 1955 burgemeester in het Groningse Beerta, waar toen de CPN (Communistische Partij Nederland) domineerde in de gemeenteraad.

Dracht 32

In oktober 1971 ging hij met pensioen, waarna hij weer in Heerenveen ging wonen. Twee jaar later overleed hij tijdens familiebezoek in Duitsland. Hij is 67 jaar geworden. Een markant man. En het is mooi dat er in Heerenveen zowel een straat als een school naar hem zijn genoemd.

Bronnen

- . Jaap, Dina en Neli de Haan
- . Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, Lou de Jong
- . St. Michielsgestel, herinneringen uit het gijzelaarsleven, B.H. v.d. Gijzel
- . wikipedia

VERHALEN OVER ONDERDUIK IN SCHOTERLANDSE JORDAAN

Door Wietske Koen

In De Knipe en zijn achterland hielden veel joden zich schuil tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daaraan dankt het dorp de benaming de Schoterlandse Jordaan. Het gebied langs de vaart was moeilijk begaanbaar. Als de Duitsers zich vanuit het Friesche Haagje zich toch die kant op waagden, was dat al gauw bekend. Eenmaal in Bontebok of Oudehorne hadden de onderduikers zich dan allang in hun schuilplaats verschanst.

Belangrijke peilers van de ondergrondse beweging waren Roel Vis uit De Knipe en Hendrik Marcus de Jong uit Nieuwehorne aan de vaart, het huidige Bontebok. De laatste stond bekend als Hare Majesteit, dankzij zijn initialen. Met hun verzetsgroep hebben ze honderden levens gered.

Bij de rol van deze mannen staat De Knipe op vrijdag 17 april 2020 uitgebreid stil. Onder meer met Ben Troostwijk (93) uit Leeuwarden. Hij zat als tiener in Bovenknipe met zijn moeder en tweelingzus ondergedoken bij de familie De Jong-van der Spoel en beleefde de bevrijding bij verzetsman De Jong in Bontebok. Met deze man, die hij als zijn pleegvader zag en omke Hendrik noemde, hield hij de rest van De Jongs leven contact. Onlangs was Troostwijk met zijn vrouw Trees even terug in De Knipe om herinneringen op te halen. Het verhaal dat hij vertelde is vastgelegd. De beelden worden aan de dorpelingen vertoond. Hij is er dan ook bij.

Verder komt Moritz Tof (78) naar de herdenkingsdag. Hij is de zoon van het echtpaar Tof, dat jarenlang een kledingwinkel runde

Pieter van der Spoel, broer van Lipkje, woonde met zijn moeder Sietske en broer Fedde in de Maeibosk. Ook zij hadden veel onderduikers, onder wie het echtpaar Tof uit Heerenveen. In dit huisje, aan de ds Veenweg 201 in De Knipe, woonde de familie De Jong-van der Spoel.

Lipkje de Jong-van der Spoel woonde klein, maar had altijd ruimte voor onderduikers in haar huisje aan de ds Veenweg 201 in De Knipe

Roelof Vis, centre, with his wife, Femmy, right, and surrounded by family members, holds the medal he was given for his Resistance work.

Man who saved Jews gets 'Righteous' title

He risked his life for people he barely knew

By MADHANI ACHARYA
JERRY ROYCE

Roelof Vis's humanity shone like a beacon during the long, dark night of the Holocaust. As a teenager and a member of the Resistance in Holland during World War II, Vis risked his own life for people he barely knew. He helped secure "safe houses" where Jews could hide from the Nazis.

Now 72, and a resident of Smithville, Oct., Vis was thanked for his efforts and awarded the title of "Righteous Among the Nations" by Yad Vashem, the Holocaust Memory and Research Authority at a ceremony in North

Vis received a standing ovation as General of the State of Israel Jehudi Rabin presented him with a medal and certificate of honor. He proudly held up the award so it could be seen by his eight children and 28 grandchildren, all at the ceremony at the Lijn Coen building.

Vis's name will also be inscribed on the Righteous Wall of Honor at the Yad Vashem Museum in Jerusalem. The society has recognized about 10,000 people for humanitarian acts during the war.

"I feel highly honored," Vis said in a written statement, read by his son Bert. "But I would like to point out I am not righteous. Am I a hero? Certainly not. I was deeply afraid . . . God was my righteousness and my strength."

An example of Vis's humanitarianism took place in the summer of 1942 when he helped

at their destination and helped hide them.

The de Leeuw saw Vis once after the war ended, but they lost contact. It was their letter written to Yad Vashem in 1986 that prompted a search for Vis.

"I see it as an award not just to myself but to all those people who have taken part in helping Jews hide during the war," Vis said of the honor in his statement.

Vis and his family, who had to go into hiding themselves during the last year of the war, helped hide hundreds of Jews.

At the ceremony, Vis preferred to highlight their struggle rather than his efforts.

"These fugitives took all their grief along with them. Often their families were murdered. They did not know what had become of their parents, their children."

He also thanked his wife

aan de Lindegracht in Heerenveen. Het echtpaar Tof hield zich eveneens enige tijd schuil in Bovenknijpe, bij dezelfde familie als Troostwijk. Later vonden de Tofs onderdak in een afgelegen huisje in de Maaibosk, het huidige Imke Klaverpaad.

Dit optrekje was geruime tijd in bezit van schrijver Geert Mak. Destijds

woonde Sietske van der Spoel er met haar zoons. Ze hadden altijd plaats voor mensen op wie werd gejaagd. Moritz Tof verbleef daar enkele dagen en kreeg de resterende oorlogstijd onderdak in Burgum. Tof sprak op de uitvaart van de zoon van Van der Spoel. En treedt geregeld op als gastspreker namens Herinneringscentrum Kamp Westerbork. Hij zal

zijn verhaal doen aan de inwoners van De Knipe.

De derde gast is auteur Janneke Wiegers. Zij moest oom zeggen tegen verzetsman Roel Vis. Ze verwerkte Vis' belevenissen in oorlogstijd in het boek Vechten voor vrijheid, het verhaal van een Friese verzetsstrijder. Alles wat ze daarin beschrijft,

heeft ook daadwerkelijk plaatsgevonden. Alleen paste Wiegers de namen van personen en straten aan. Zo heet De Knipe in het boek Veenhoek en noemt ze Bontebok Sluisbrug, werd bakker Van der Meer bakker Van der Zee en heet Steenwijk van de Heerenveense schoenenwinkel Houtman. De leerlingen van de groepen 7 en 8 van basisschool De

Compagnonsschool krijgen het boek cadeau. Hiermee leren de kinderen iets over de geschiedenis van hun woonplaats.

De organisatie van de herdenkingsdag betreft het hele dorp bij de viering. 's Ochtends zijn Troostwijk, Tof en Wiegers te gast bij de senioren, 's middags staan ze voor de

hoogste groepen van de basisschool. 's Avonds vertellen ze hun verhalen aan de dorpelingen en Knypsters om utens die niet tot deze beide groepen behoren.

Foto's: Privé bezit

Ja, ik word donateur van de stichting Werkgroep Oud-Heerenveen

Wurkje oan 'e histoarje. Dat is ons motto al sinds de oprichting in 1987. De stichting Werkgroep Oud-Heerenveen zet zich in voor cultuurhistorische waarden in Heerenveen en omgeving.

Onze speciale aandacht gaat uit naar monumentale en beeldbepalende panden, maar ook naar andere belangwekkende elementen zoals straatpatronen, bruggen, luisjes, grafzerken en dergelijke. Daarnaast verrichten we historisch onderzoek, maar we houden ons ook bezig met het verzamelen, beschrijven en bewaren van voorwerpen, archieven, geschriften en dergelijke, die van belang zijn voor de historie van Heerenveen en omgeving. Behoud van deze cultuurhistorische waarden vinden wij belangrijk.

Maar wat doen we nog meer!

- We organiseren cultureel-historische wandelingen en fietstochten in Heerenveen en Oranjewoud onder leiding van een gids.
- We houden lezingen over cultuurhistorische onderwerpen.
- Brengen vier keer per jaar de Veenbrief uit.
- Publiceren eens per maand een artikel over de historie van Heerenveen en omstreken in Groot Heerenveen.
- Hebben een eigen website: www.werkgroepoudheerenveen.nl

Wilt u ons werk steunen?
Wordt dan donateur of als u al
donateur bent maak dan een ander donateur!
Voor €10,- per jaar bent u al donateur en voor €25,-
krijgt u vier keer per jaar de Veenbrief thuisgestuurd!

Ga naar de website www.werkgroepoudheerenveen.nl en word donateur of geef een lidmaatschap cadeau aan een vriend of familielid.

Adverteren in de Veenbrief, of een advertentie wijzigen?

Stuur een mail naar advertentieveenbrief@gmail.com
en informeer naar de mogelijkheden.

Rooster Historische Rondleidingen 2020

Zaterdag 28 maart

Fietstocht Oranjewoud landgoederen
11.00 uur • Start bij Tjaarda

Zaterdag 25 april

Wandeling Midden Heerenveen
11.00 uur • start bij museum
M.m.v Peter Wouda

Zondag 10 mei

Moederdag wandeling Oranjewoud
11.00 uur • Start bij Tjaarda

Donderdag 11 juni

Centrumwandeling en Crakstate
19.00 uur • Start bij museum

Zaterdag 22 augustus

Vergeten en Nieuwe landgoederen
14.00 uur • Start bij Tjaarda

Zondag 6 september

Van Heloma wandeling
14.00 uur • Start bij musem

Zaterdag 12 september

Open Monumenten Dag
11.00 tot 17.00 uur

Zaterdag 3 oktober

Fok eerste Heerenwal / Kuipers verzekeringen
11.00 uur • Start bij het posthuis

Zaterdag 10 oktober

Wandeling Oranjewoud
14.00 uur • Start bij Tjaarda

Gidsenteam Heerenveen Oranjewoud • Itty Schouten, tel.: 0643519487, e-mail: idske831@hotmail.com

"WURKJE OAN 'E HISTOARJE"
STICHTING WERKGROEP OUD-HEERENVEEN

HISTORISCHE RONDELEIDINGEN DOOR
HEERENVEEN EN ORANJEWOUD

HIP

HISTORISCH
INFORMATIEPUNT
HEERENVEEN

'van Bedreiging tot Bevrijding' expositie over de oorlog in het HIP

In het Historisch Informatiepunt op de eerste verdieping van de bibliotheek is van 24 maart tot en met 30 mei 2020 een expositie naar aanleiding van 75 jaar vrijheid. De expositie geeft een beeld van de dagelijkse gebeurtenissen in en om Heerenveen tijdens de tweede wereldoorlog. Er wordt in woorden, met foto's en voorwerpen informatie gegeven over onder andere de luchtbescherming, de bezetting, maatregelen t.a.v. Joden, de gaarkeuken, het verzet en onderduikers. Ook

de bevrijding door Canadezen, de maatregelen t.a.v. NSB'ers en het feest na de bevrijding komen in deze tentoonstelling aan bod. Bijzonder zijn de getoonde posters met bekendmakingen van begin tot eind van de oorlogsperiode. Alle getoonde foto's, voorwerpen en posters zijn gebruikt in of hebben betrekking op Heerenveen.

VEEN
Brief

Maart 2020

VEEN
Brief

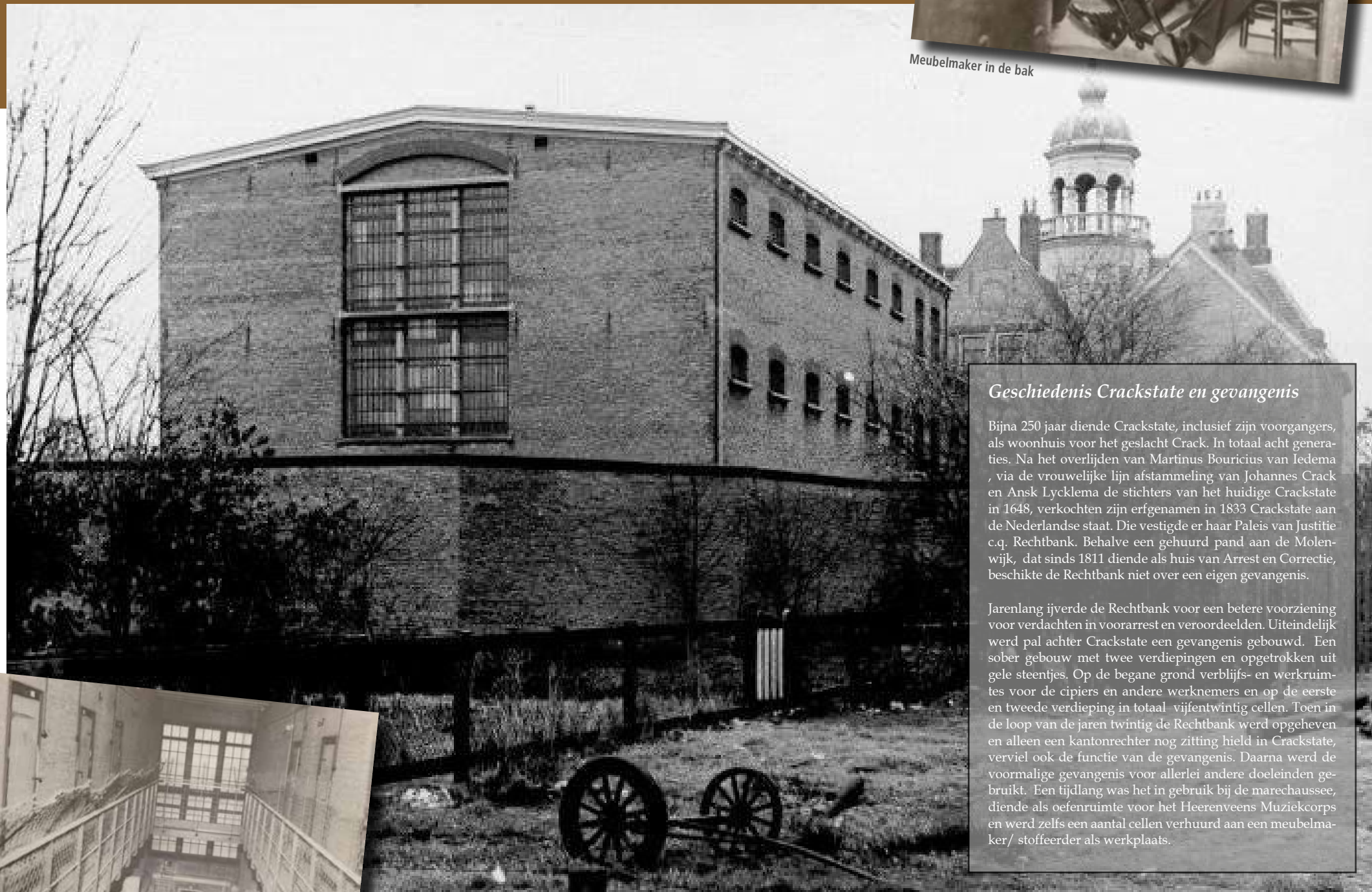
Maart 2020

DE WONDERBAARLIJKE BEVRIJDING UIT DE CRACKSTATE GEVANGENIS

Door Henk Kok

*W*adat Heerenveen op zaterdag 11 mei 1940 door het Duitse leger was ingenomen, werd Crackstate al spoedig bestuurscentrum van de bezettingsmacht. De gevangenis werd weer in gebruik genomen. In dit tweeluik, beschrijft Henk Kok de geschiedenis van dit oord der verschrikking met als apotheose de heldhaftige bevrijdingsactie van bakker Gerlof de Wolf en zijn knecht Hendrik Kooy.

Op 14 oktober 1944 kwam een Z.B.V. Kommando der Sipo und SD (Sicherheitspolizei en Sicherheitsdienst) in Heerenveen aan. Deze zogenaamde Polizeistellen of Sonderkommando's, die ook in Leeuwarden en Sneek neerstreken, waren belast met bijzondere opdrachten, die er vooral op waren gericht de lokale bevolking onder de duim te houden en elke vorm van verzet neer te slaan, waarbij geen enkel middel werd geschuwd.

Meubelmaker in de bak

Geschiedenis Crackstate en gevangenis

Bijna 250 jaar diende Crackstate, inclusief zijn voorgangers, als woonhuis voor het geslacht Crack. In totaal acht generaties. Na het overlijden van Martinus Bouricius van Iedema, via de vrouwelijke lijn afstammeling van Johannes Crack en Ansk Lycklema de stichters van het huidige Crackstate in 1648, verkochten zijn erfgenamen in 1833 Crackstate aan de Nederlandse staat. Die vestigde er haar Paleis van Justitie c.q. Rechtbank. Behalve een gehuurd pand aan de Molenwijk, dat sinds 1811 diende als huis van Arrest en Correctie, beschikte de Rechtbank niet over een eigen gevangenis.

Jarenlang ijverde de Rechtbank voor een betere voorziening voor verdachten in voorarrest en veroordeelden. Uiteindelijk werd pal achter Crackstate een gevangenis gebouwd. Een sober gebouw met twee verdiepingen en opgetrokken uit gele steentjes. Op de begane grond verblijfs- en werkruimtes voor de cipiers en andere werknemers en op de eerste en tweede verdieping in totaal vijftientig cellen. Toen in de loop van de jaren twintig de Rechtbank werd opgeheven en alleen een kantonrechter nog zitting hield in Crackstate, verviel ook de functie van de gevangenis. Daarna werd de voormalige gevangenis voor allerlei andere doeleinden gebruikt. Een tijdlang was het in gebruik bij de marechaussee, diende als oefenruimte voor het Heerenveens Muziekcorps en werd zelfs een aantal cellen verhuurd aan een meubelmaker/ stoffeerder als werkplaats.

Achterkant gevangenis

Ingang gevangenis achterkant Crackstate

Bij het uitbreken van de oorlog was Crackstate korte tijd gebruikt om een aantal personen, die men verdacht van mogelijke hulp aan de Duitsers, op te sluiten. Uiteraard werden die na de bezetting van Heerenveen weer vrijgelaten en nam de bezetter zelf de gevangenis in gebruik. In de eerste oorlogsjaren verbleven er vooral mensen die op overtredingen van verordeningen van de bezetter waren opgepakt zoals zwarthandelaren. Later werden ook opgepakte joden, onderduikers en verzetsmensen opgesloten in afwachting van het doorsturen naar een werk-, straf- of concentratiekamp. De gevangenebewaarders, hoofdzakelijk van Nederlandse afkomst, hanteerden een redelijk mild regime. Zo lukte het in september 1944 een bewaarder met

een tweetal gevangen de gevangenis uit te wandelen om niet meer terug te komen. Maar dat veranderde in oktober 1944.

Leiding in Heerenveen had de uit Wenen afkomstige Kronberger, die al op 19 oktober zonder enige aanleiding een tweetal Amsterdamse voedselhalers neerschoot. De groep Kronberger was oorspronkelijk gestationeerd in het Noordfranse Lille. Na de geallieerde invasie in Normandië en bevrijding van Frankrijk, België en de Nederlandse provincies beneden de grote rivieren, was men noordwaarts getrokken om uiteindelijk in Heerenveen te belanden. De groep telde ongeveer veertig man, een samenraapsel van Belgen, Fransen, Hongaren en Tsecho-Slo-

waken, waarbij de Belgen het grootst in aantal waren. De laatsten waren aanhangers van de Belgische fascistische partij Rex, waardoor de groep Kronberger ook wel werd aangeduid als de Rexisten. Deze groep streek neer op Crackstate, nam de gevangenis over en stuurde de Nederlandse bewaking weg. In korte tijd werden ze de schrik van Zuidoost-Friesland, waar ze een schrikbewind van wreedheid en terreur uitoefenden.

HET OORD DER VERSCHRIKKING

De groep Kronberger, waar ondertussen nog een tweetal Nederlandse mensenjagers aan toe waren gevoegd, richtte in de gevangenis een martelkamer in, waar de gevangenen door soms dagenlange meedogenloze foltering tot beken-

Muur restand voormalige gevangenis als herdenking, westkant gemeentehuis

tenissen werden gebracht. Iedereen die verdacht werd van medewerking aan wapendroppings, het vervoeren en verbergen van gedropte wapens, of deelname aan verzets- of sabotageacties werd opgepakt. In korte tijd puilden de cellen uit. Nadat er door de beestachtige mishandelingen een aantal namen waren uitgeslagen, werd een groot aantal arrestaties verricht in de omgeving van Noordwolde. Op 29 december 1944 werd de huisarts Th. Verdenius uit die plaats opgepakt. Als een van de leiders van het lokale verzet, beschikte hij over een groot aantal namen. Om te voorkomen dat hij door zou slaan, slaagde hij er als een van de weinigen in, zelfmoord te plegen door met een gebroken brillenglas zijn polsen door te snijden.

In korte tijd stond Crackstate bekend als een oord van verschrikking. Het gehuil en gekrijs van de gemartelden was tot in de K.R.Poststraat hoorbaar. Voor Kronberger en consorten waren gevangenen na bekentenis nog bruikbaar als reservoir voor represaillemaatregelen. Zo werden op 17 maart 1945 in Doniaga tien mannen gefusilleerd als wraak voor een schietpartij in die plaats tussen een verzetsgroep en Duitse militairen, waarbij aan Duitse kant een dode en

een gewonde waren gevallen. Allen waren afkomstig uit de gevangenis Crackstate.

Ondertussen overwoog de provinciale verzetsbeweging, eind januari na de noodkreten uit Heerenveen, een overval op Crackstate te plegen. Op 8 december 1944 waren in Leeuwarden bij een overval op het Huis van Bewaring, ruim vijftig gevangenen bevrijd. De situatie in Heerenveen was erg gecompliceerd. De gevangenis was door de groep Kronberger als een fort ingericht. Hulp van binnenuit was uitgesloten, omdat het beheer over het hele gebouw was overgenomen door het Kommando Kronberger. Men schatte in, dat voor een succesvolle belegering, minstens 100 man ingezet zou moeten worden. De verwachting was, dat daarvan zeker een kwart zou sneuvelen. Die prijs was hoog.

Heerenveen was sinds 1942 een garnizoensplaats met een groot aantal gelegerde militairen. Daarnaast was er een mogelijkheid dat er onder de Heerenveense burgerbevolking slachtoffers zouden vallen. Tevens was er het schrikbeeld van Dokkum, waar op 22 januari 20 gevangenen uit Leeuwarden en Groningen waren gefusilleerd als vergelding voor een

overval om een drietal gearresteerde verzetsmensen te bevrijden, waarbij twee Duitse soldaten sneuvelen. Er werd besloten geen bevrijdingsactie te ondernemen.

DE GEBEURTENISSEN ROND 14 APRIL 1945

Op donderdag 12 april bereikte een Canadese voorhoede met tanks de Tjonger bij Mildam. Door de Duitsers waren ondertussen alle bruggen in Heerenveen en in Oudeschoot opgeblazen of op een andere manier onklaar gemaakt. Het verzet legde contact met de Canadezen en beschreef de situatie ter plekke. Uiteindelijk besloot de leiding van de Canadezen bij Mildam over te steken, om Heerenveen heen te trekken en dan door te stoten naar Dokkum en Leeuwarden. Een actie die uiterst succesvol verliep. Onderweg werd de Duitse verdediging uiteen geslagen en op zaterdag 14 april was Dokkum en zondag 15 april Leeuwarden bevrijd. De Duitse bezettingsmacht was nu afgesloten van een vluchtroute naar het oosten. In Heerenveen gonsde het op vrijdag 13 april van de geruchten. „De Canadezen waren al in Oranjewoud, het uur van de bevrijding was nabij.” De angst voor de mogelijke harde gevechten, en het schieten van de dichterbij komende bevrijders, hield de mensen van de straat.

Wordt vervolgd

Bronnen / geraadpleegde literatuur:
 Bevrijding Crackstate, zaterdag 14 april.
 Een verslag van Gerlof de Wolf.
 De laatste oorlogsdagen in Heerenveen.
 Marie Hottinga.
 Inventaris van de archieven van de instellingen van het gevangeniswezen in Leeuwarden, Heerenveen en Sneek 1812 – 1953. S.de Haan.
 Friesland Annis Domini 1940/45. Dr. Y.N. Ypma.
 De Heeren en de anderen. R. Boltendal
 Wijkgevoel, 60 jaar buurtvereniging Flora Heerenveen 1947 - 2007. Jan de Jong en Louis Westhof.

Foto's: Museum Heerenveen

De afbeelding links is een pentekening van ons pand aan de K.R. Poststraat 17 uit 1975 gemaakt door Frits Klein, toen nog Balink Glas. De rechter afbeelding uit 2019 laat zien hoe wij, inmiddels al weer bijna 20 jaar, samen als Kraak & Donker Makelaardij een prachtig kantoor hebben in Heerenveen.

Jan Jouke Kraak en Willem Donker

Uw vertrouwd adres voor:

- De verkoop van uw woning
- Aankoopbemiddeling
- Taxaties
- Bedrijfsonroerend goed

K.R. Poststraat 17
8441 EL Heerenveen
0513-627474
www.kraakdonker.nl
info@kraakdonker.nl

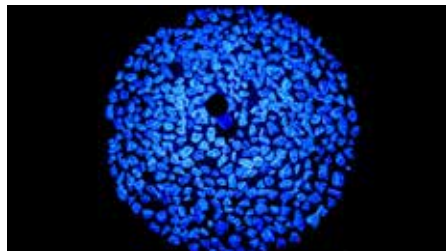

Kraak & Donker
dé makelaars voor Heerenveen e.o.

In deze agenda: activiteiten rond het thema 75 jaar Vrijheid in de gemeente Heerenveen, inclusief de jaarlijkse herdenkingen op 4 mei, 15 augustus en 8 november. Van tentoonstellingen, lezingen, lessen voor de schooljeugd tot bevrijdingsfeesten, een film en kunst. Opdat we niet vergeten wat er tijdens de Tweede Wereldoorlog is gebeurd en om te vieren dat we alweer 75 jaar in Vrijheid leven.

VR 24-01 T/M ZO 29-03

HEERENVEEN- Gemeente Heerenveen: Lichtmonument LEVENSLICHT, tijdelijk drijvend in de Lindegracht, ter herinnering aan de Joodse, Roma en Sinti slachtoffers van de Holocaust. Het is ontworpen door de kunstenaar Daan Roosegaarde. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei heeft 171 gemeenten bereid gevonden, een deel van het landelijke monument zichtbaar te maken. In onze gemeente blijft het tijdelijke monument te zien tot de zomertijd ingaat. www.4en5mei.nl / www.joodsmonument.nl

Levenslicht

foto: Marco de Swart

DI 17-03 T/M ZO 14-06

HEERENVEEN – Museum Heerenveen: Tentoonstelling Heerenveen VRUJ: Heerenveen 75 jaar vrij. Aan de hand van dagboekfragmenten, brieven en interviews, ondersteund door foto's en voorwerpen wordt een beeld gegeven van de gebeurtenissen vlak voor, tijdens en na de bevrijding van de gemeente Heerenveen. Bezoekadres Minckelersstraat 11, zie info openingstijden op: www.heerenveen-museum.nl

MAART

HEERENVEEN – Uitgave speciaal themanummer 75 jaar Vrijheid van de VEEN-brief, een uitgave van de Stichting werkgroep OUD-Heerenveen, die vier keer per jaar verschijnt. Dit bevrijdingsnummer wordt eenmalig gratis huis aan huis verspreid in de gemeente Heerenveen en ligt op verschillende plekken als musea, gemeentehuis en bibliotheken. www.werkgroepoudheerenveen.nl

WO 25-03

HEERENVEEN - In de Heerenveense Courant verschijnt een speciaal Bevrijdingsdictee/taalpuzzel. Iedereen die in de gemeente Heerenveen woont of werkt kan tot en

ACTIVITEITEN 75 JAAR VRIJHEID IN 2020 IN DE GEMEENTE HEERENVEEN

met 31 maart het ingevulde dictee inzenden. De uitslag wordt, met een foto van de eerste prijswinnaar, op 15 april in deze krant gepubliceerd. Dit dictee is uitgewerkt door de organisatoren van het tweejaarlijks Groot Heerenveens Dictee (Stichting Literaire Activiteiten Heerenveen, Heerenveense Courant, boekwinkel Binnert Overdiep en gemeente Heerenveen).

Ma 13-4

Nieuweschoot- Herdenking bijeenkomst in het kerkje te Nieuweschoot om 14.30 m.m.v. het koor Reade Hoeke.

DI 14-04

MILDAM – Royal Canadian Dragoons: Battlefield tour Regiment Royal Canadian Dragoons - Het college van burgemeester en wethouders gemeente Heerenveen ontvangt rond 11.30 uur, in samenwerking met Plaatselijk Belang een groep Canadese veteranen met hun partners in de Hof van Schoterland. Daarbij zijn ook leerlingen van OBS De Tjongerschool aanwezig. Ze krijgen, aan de hand van oude foto's, de gelegenheid vragen te stellen over de strijd in 1945 rond de brug over de Tjonger op 12 april 1945.

DI 14-04

HEERENVEEN – Museum Heerenveen, Posthuis Theater en vv Heerenveen: documentaire 'Een prachtige daad' gaat over Ajax jeugdspelers uit Amsterdam, die tijdens de Hongerwinter '44-'45 bij gastgezinnen van voetbalvereniging Heerenveen waren ondergebracht. Deze docu (50 min) van Ajax Erfgoed is gemaakt door Vanessa de Gaay Fortman en Pim van Bezooijen. Nadat VV Heerenveen op 13 december 2019 de docu in het Abe Lenstrastadion aan zo'n 80 genodigden had getoond, is samen met Museum Heerenveen het plan opgevat de film voor breder publiek te vertonen in het Posthuis Theater. Besloten en gratis voor scholieren om 09.00 uur en voor genodigden om 13.00 uur; om 20.00 uur gratis voor iedereen. Reserveren is noodzakelijk. Dat kan tijdens kassa-uren (di t/m vr 14.00-18.00 uur) Fok 78, of tel. 0513-619494 of www.posthuistheater.nl.

VR 17-04

DE KNIPE - 75 jaar Bevrijding in De Knipe: In MFC De Barte kunnen senioren 's ochtends verhalen uitwisselen aan de hand van oude foto's en filmopnamen over onderduik en verzet; 's middags krijgt groep 6, 7 en 8 van de Compagnonsschool les over verzet, onderduik en de gebeurtenissen in het dorp tijdens WO II; de leerlingen ontvangen ook het boek Vechten voor vrijheid, geschreven door Janneke Wiegers, dat zich in De Knipe afspeelt; 's avonds worden verhalen en foto's met dorpsbewoners gedeeld en wordt de vrijheid gevierd in café De Knyp. Deze activiteiten zijn door twee dorpsbewoners bedacht, waarbij wordt samengewerkt met OBS De Compagnonsschool, de historische vereniging Kynhout en Plaatselijk Belang De Knipe.

VR 18-04

Op 18 april aanvang 20.00 uur, verzorgt het Lemster Mannen-koor een bevrijdingsconcert in Trinitas te Heerenveen. Hylke Speerstra, die bevrijdingsverhalen daarbij zal vertellen.

ZA 18-04 T/M ZO 28-06

ORANJEWOUDE – Museum Belvédère: Tentoonstelling Contre L'oubli (tegen het vergeten) – een tweeluik waarin aandacht wordt geschonken aan het werk van Edith Auerbach en Frank Lisser in relatie tot de Tweede Wereldoorlog. Het bezoekadres is via parkeerterrein aan het eind van Oranje Nassaulaan, zie info openingstijden: www.museumbelvedere.nl

Za 25-04

AKKRUM– Bevrijdingsconcert. De Muziekvereniging Harmonie Akkrum organiseert dit concert samen met stichting Akkrum Nes Centraal in de UT-hal te Akkrum. Naast optredens van bekende artiesten speelt het fanfare-orkest van Harmonie Akkrum repertoire rond 75 jaar Vrijheid. Entreebedrag en tijdstip nog niet bekend. Zie voor meer info op: www.harmonieakkrum.nl

MEI

GEMEENTE HEERENVEEN - De gemeente Heerenveen plaatst vlak voor 4 mei bij de verschillende herdenkingsmonumenten, in onder meer Akkrum, Heerenveen, Katlijk, De Knipe, Nieuwehorne en Nieuweschoot, tijdelijk bakken met in bloei staande Freedom Flame tulpen (geel met rode vlam). www.freedomflame.nl

ZA 02-05

ALDEBOARN– Wapendropping Wandel Beleeftocht vanaf kaasboerderij in Aldeboarn via Nes/Akkrum naar Grou en Wirdum. Vanaf 09.00 uur zijn er voor kinderen en volwassenen drie wandelroutes van 5, 8 en 22 km uitgezet. Onderweg wordt de geschiedenis rond de wapendroppings, voorafgaand aan de bevrijding in 1945, verbeeld door parachutisten en (amateur) muzikanten en acteurs uit de omgeving. Zie info over routes, kosten + aanmelden: www.wapendroppingwandeltocht.nl

MA 04-05

In gemeente Heerenveen hangen de vlaggen vanaf 18.00 uur tot zonsondergang halfstok.

MA 04-05

HEERENVEEN– Herdenkingsbijeenkomst van de Raad van Kerken van 18.30 tot 19.25 uur in Doopsgezinde Kerk aan de Vermaningsteeg met sprekers en muziek. Vrij entree en collecte. Bezoekers krijgen witte rozen bij uitgang om aansluitend deel te nemen aan de stille tocht vanaf Crackstate.

MA 04-05

HEERENVEEN – De jaarlijkse Stille Tocht Dodenherdenking start om 19.30 uur vanaf hekken bij Crackstate. Bij het monument van Van Maasdijk worden gedichten voorgedragen en houdt de burgemeester een toespraak. Na de taptoe is het om 20.00 uur twee minuten stil. Vervolgens start het defilé, zodat aanwezigen kransen en bloemen kunnen leggen bij het oorlogsmonument en dit jaar ook bij het Joods monument aldaar.

MA 04-05

AKKRUM – De Stille tocht en dodenherdenking start om 19.20 uur vanaf de begraafplaats in Akkrum oost. Het eerste deel van de taptoe is bij de Kerk en het gedenkteken. Om 20.00 uur twee minuten stilte. Dan volgt het tweede deel van de taptoe. Op de begraafplaats, bij de kerk en het verzetmonument aan het Heechein worden bloemen neergelegd. Daar volgt een toespraak door de organisatie 4 mei comité Akkrum-Nes en een gastspreker. Aansluitend is van 20.15 tot 21.15 uur de themabijeenkomst in de Terpsjerke. Zie voor meer info op: www.akkrum.net

MA 04-05

HEERENVEEN – Herdenkingsconcert door Collegium Vocale Fryslân. Na afloop van stille tocht van 20.45 – 22.00 uur in de RK kerk. Dit jaar wordt Het Requiem van JoÚ Rutter met een projectkoor uitgevoerd. Vrij entree en collecte. Zie voor meer info op: info@collegiumvocalefryslan.nl

MA 04-05

HEERENVEEN – Toffe Jongens! Heerenveen '40 – '45. Deze toneelvoorstelling van Minithheater Friesland, vindt vanaf 21.00 uur plaats in het Posthuis Theater. Het stuk gaat over het wel en wee van het Joodse ondernemerspaar Abraham en Johanna Tof. Zij hadden een textielzaak aan de Lindegracht in Heerenveen en hebben als enige Joodse familie uit Heerenveen de oorlog overleefd dankzij de hulp van velen. Entree € 13,50. Zie voor meer info op: www.minithheater.nl of www.posthuistheater.nl

DI 05-05

HEERENVEEN – Keep them Rolling doet Akkrum aan tussen 11.20 en 12.30 uur tijdens het bevrijdingsfeest aldaar. Deze tour van militaire WO II voertuigen, die worden bestuurd door een groep vrijwilligers, maakt deel uit van één van de bevrijdingsroutes vanuit Dokkum door Friesland.

DI 05-05

AKKRUM – Bevrijdingsfeest vanaf 11.20 uur met koffietafel voor dorpsbewoners en ook voor bezoekers. Ontvangst Keep them Rolling, muziek uit de jaren '40 – '45, foto – en filmexpositie Akkrum Ald en Nij, lezing in de Tsjerke en diverse feestelijke (kinder-) activiteiten tot in de avond. Locatie: Tsjerkebreed en centrum van Akkrum. Zie meer info op: www.akkrum.net

DI 05-05

HEERENVEEN – Bevrijdingsfeest georganiseerd door de horeca-ondernemers van de Oude Koemarkt met live muziek van lokale bands + dj's van 14.00 tot 23.00 uur. Vrije entree.

VR 15-05

HEERENVEEN - De voorstelling De dochter van Meijer in Museum Belvédère, gebaseerd op het boek Het uiterste der zee van Pauline Broekema, gaat over bezetting, bevrijding en eindeloze jaren in onderduik. Over angst, heimwee, rouw en ongelooflijke veerkracht. Het is het verhaal van stille helden, mannen en vrouwen die hun leven riskeerden om er voor anderen te kunnen zijn. Amsterdam Consort ondersteunt de voorstelling muzikaal. Aanvang: 19.30 uur. Entree € 24,50 of € 14,50 (t/m 18 jaar). Te bestellen via: www.museumbelvedere.nl

In mei en verspreid over 2020

De stichting Bibliotheken Mar en Fean organiseert in de Bieblocaties Akkrum, Jubbega en Heerenveen in de gemeente Heerenveen: Het lokale verhaal van verzetshelden. Dat kan de ene keer een spreker zijn, maar ook een fototentoonstelling, boekje, lezing of verhalenmiddag. Zie voor meer info en definitieve data op: www.bmf.nl/agenda

ZA 8-8 T/M ZA 12-9

HEERENVEEN – Tentoonstelling (over)leven in Jappenkamp, werk van Cor Rumondor, in een expositieruimte begane grond linksaf in gebouw De Heerenveense School. De kunstenaar, voormalig inwoner van Heerenveen, heeft dit werk in 1995 aan de gemeente Heerenveen geschonken. De gemeente is organisator van de tentoonstelling. Rumondor heeft de verhalen van zijn moeder, die de Jappenkampen heeft overleefd, vastgelegd. Bezoekadres van de expositieruimte is Minckelersstraat 11.

ZA 15-08

HEERENVEEN – Herdenking bij Indië monument van de gemeente Heerenveen om 19.00 uur bij plantsoen aan het

Gashoudersplein. Jaarlijks worden, naast de vijf gesneuvelde Heerenveners die op dit monument vermeld staan, de slachtoffers herdacht die tijdens de Japanse bezetting van Nederlands-Indië in de Tweede Wereldoorlog zijn omgekomen. De burgemeester houdt net als een lid van het Veteranenplatform een toespraak. Vervolgens wordt na de taptoe een minuut stilte gehouden en daarna is er gelegenheid om bloemen te leggen.

ZA 08-11

ALDEBOARN – Herdenking crash Wellington bij Soarremoorre. In de nacht van 7 op 8 november 1941 is een squadron met zes Nieuw-Zeelandse en Engelse vliegeniers verongelukt. Dat wordt jaarlijks herdacht. Er worden bloemen bij het monument gelegd, kinderen van CBS De Finne lezen gedichten voor en na afloop komt men bijeen in de Doelhofkerk in Aldeboarn.

KATLIJK– Op het Ketliker Skar heeft It Fryske Gea op 21 november vorig jaar drie kunstwerken van Nynke Rixt Jukema onthuld, als herinnering aan de munitiedroppings van 75 jaar geleden. De kunstwerken, in de vorm van munitiekokers, zijn 6 meter hoog en bieden bescherming aan vleermuizen in dit gebied. Het droppingsveld is onderdeel van een wandelroute en start bij informatiecentrum It Beekpronkje. www.itfryskegea.nl/herdenken-met-vleermuis-onderkomen-ketliker-skar

Zie eventuele aanvullingen / aanpassingen van deze Agenda op: www.heerenveen.nl/75jaarvrijheid en op www.werkgroepoudheerenveen.nl

Tot zover bekend bij de gemeente Heerenveen en de stichting werkgroep Oud-Heerenveen is het in deze agenda vermeld. (onder voorbehoud van wijzigingen in datum, tijdstippen en weersomstandigheden).

LESMATERIAAL en verhalen: (Basis)scholen kunnen op de volgende websites (gratis) informatie en lesmateriaal halen:

- www.4en5mei.nl/educatie (o.a. gratis 4-5 mei Denkboek en podcast: Op houten banden)
- www.joodsmonument.nl (over Wordt Gemist met gratis lesmodules en docenthandleiding)
- www.annefrank.org/nl/educatie/product/31/anne-frank-krant-2020/ (tegen betaling lespakketten voor groep 7 en 8)
- www.nationaalarchief.nl/beleven/verhalenarchief verhalen kunnen hier gezocht worden maar ook aangereikt worden

Meesterlijk in maatwerk en passie voor het werk

In 1957 is Homme Siebenga van start gegaan als timmerman-aannemer te Oranjewoud. Eerst als eenmansbedrijf en gestadig in omvang gegroeid. Toen er geen mogelijkheden tot groei in Oranjewoud meer waren, is het bedrijf van Siebenga verhuisd naar de Rotstergaastweg 35 te Heerenveen. In 1978 zijn de nieuwe bedrijfspanden aldaar betrokken. Homme en zoon Arjen hebben het bedrijf verder uitgebreid tot een bekende en gewaardeerde bouwonderneming in Heerenveen en ruime omgeving.

Friese Koerier 02-02-1957

Vanaf 2015 is het bedrijf verder gegaan in een nieuw jasje onder een nieuwe oude naam **HOMME SIEBENGA BOUW**. Het bedrijf zetelt nog steeds aan de Rotstergaastweg 35 te Heerenveen. In 2017 zijn de bedrijfsgebouwen uitgebreid met een moderne houtskeletbouw-produktieloods. Homme Siebenga Bouw heeft een directie bestaande uit werknemers van de Siebenga-stal. Zowel Jan de Vries, als Wietze van Wieren hebben een jarenlange praktijkervaring in de bouw en in het bijzonder bij Siebenga. Jan en Wietze zijn voorstander van duurzaam, ecologisch bouwen, vandaar dat ze zelf de productie van hsb woningen ter hand hebben genomen.

homme siebenga bouw

meesterlijk in maatwerk

nieuwbouw | renovatie | aanbouw | onderhoud

T 0513 - 846 383

Rotstergaastweg 35A
8445 PB Heerenveen

info@hommesiebengabouw.nl
www.hommesiebengabouw.nl

MINI THEATER FRIESLAND SPEELT 'TOFFE JONGENS!' OVER HEERENVEEN IN OORLOGSTIJD

Tekst: Henk de Vries
Foto's: Archief Werkgroep Oud-Heerenveen

In de regio Heerenveen doen vele verhalen de ronde over de periode 1940-1945. Verhalen over onderduikers, verzetsdaden, wapendroppingen en neergeschoten geallieerde vliegtuigen. Op weg naar de herdenking en viering van '75 jaar vrijheid' in Heerenveen werkt het Mini Theater Friesland, de amateurtoneelvoorziening in Heerenveen, enkele van die verhalen uit, onder andere het wel en wee rond de onderduik van het gezin Tof uit Heerenveen. In het toneelstuk 'Toffe Jongens!' komen tal van Heerenveners uit die tijd aan het woord, met als centrale duo's het Joodse ondernemersechtpaar Bram en Johanna Tof en het echtpaar Joop en Teun Overdiep. 'Toffe Jongens!' wordt op maandag 4 mei om 21:00 uur, ná de Dodenherdenking, gespeeld in het Posthuis Theater.

LINDEGRACHT 13

Voor dit verhaal gaan we even terug naar twee eerdere edities van De Veenbrief. In 2017 publiceerden we over het pand Lindegracht 13 in Heerenveen, waar Abraham (Bram) Tof en Johanna Magdalena Wolf tijdens de Tweede Wereldoorlog al een textielzaak runden. We gingen toen ook met één van de overlevenden van de oorlog, Tof's nichtje Sara Kirby-Nieweg uit Engeland, terug naar de Lindegracht om herinneringen op te halen. De Lindegracht en ook het pand op nummer 13 ziet er 75 jaar na de bevrijding anders uit dan in de jaren 40, maar de verhalen blijven. Geïnspireerd door de verhalen van onder anderen Sara Kirby-Nieweg, opgetekend door journaliste Pauline Broekema en door krantenberichten en ooggetuige-verslagen uit de periode '40-'45 schreef Ineke de Vries uit Heerenveen voor het Mini Theater Friesland het stuk 'Toffe Jongens!' Joop en Teun Overdiep

Huwelijksfoto van Bram en Johanna Tof, getrouwd op 8 mei 1940". Ik zou de foto liever iets kleiner afbeelden.

VEEN
brief
Maart 2020

Lindegracht, met links het pand waar Tof zijn winkel had

Het publiek volgt niet alleen Bram en Johanna Tof in hun onderduik, maar maakt ook kennis met een aantal mensen dat hen hielp. Dat waren vooral ook mede-ondernemers, collega's van het echtpaar Tof. Zoals Joop Overdiep die een drukkerij had in het centrum van Heerenveen. Joop Overdiep en Teunisje (Teun) Schreur waren net als Bram en Johanna vlak voor de oorlog getrouwd en woonden aan de Nieuwburen 56. Zij brachten verschillende onder-

duikers naar hun schuilplaatsen en zorgden ervoor dat onderduikers elders in de gemeente Heerenveen regelmatig werden voorzien van goederen.

CRACKSTATE

Ook andere ondernemers gaven hulp aan onderduikers of zaten in het verzet en handelden vaak met gevaar voor eigen leven om mensen uit handen van de Duitse bezetters te houden. Enkelen daarvan krijgen

een gezicht in het stuk, zoals smid Jan de Jong, Hendrik Marcus de Jong, die 'Hare Majesteit' werd genoemd en Lambertus Koopman, alias Grote Bertus. Heerenveense verzetshelden pleegden een overval op de gevangenis bij Crackstate om twee verzetsmensen te bevrijden. In datzelfde Crackstate werden op de laatste oorlogsdag in Heerenveen zestig gevangenen bevrijd door een heldendaad

Rechts op de foto Nieuwburen 56, het woonhuis van Joop en Teuntje Overdiep

van bakker Gerlof de Wolf en zijn bakkersknecht Hendrik Kooy. Al deze Heerenveners waren gewone mensen in ongewone omstandigheden. Ze pochten er na de oorlog niet over, maar het waren wel helden, de 'Toffe Jongens!' Dankzij vele mensen in de regio heeft onder andere het gezin Tof (Bram, Johanna en hun baby Moritz) de oorlog overleefd als enig Joods gezin uit Heerenveen. Dankzij die Toffe Jongens heeft ook de zus van Johanna, Mies Nieweg uit Appingedam met haar baby'tje Sara, de oorlog overleefd.

TOFFE MEIDEN!

En het waren niet alleen maar 'Toffe Jongens!' in de oorlog. Er bestaan nog veel meer verhalen, waarbij koeriersters een centrale rol vervulden, zoals ook Teun Overdiep. Er is genoeg stof voor een vervolgvorstelling. We hebben al een werktitel: 'Toffe Meiden!' We hebben al een datum: 4 mei 2021.

IN SAMENWERKING

In samenwerking met Werkgroep Oud Heerenveen wordt er nog gewerkt aan een fiets- en wandelroute langs de plekken die in de voorstelling een rol spelen. Naar aanleiding van het stuk wordt ook een mini-tentoonstelling gemaakt, die op de avond van de voorstelling in het Posthuis Theater te zien is.

SPELERSGROEP

'Toffe Jongens!' is geschreven en geregisseerd door Ineke de Vries. Spel: Sjoerd Bakker, Lysbeth Benedictus, Eric Blaauw, Jan Dirk Hof, Stefanie Hulleman, Douwina Krijgsman, Harold Krijgsman, Henk Jan Krijgsman, Renske Kijlstra, Vera Lettinga, Ciska Spreeuw, Johanna van der Tuin. Julian Veenstra, Albertina van der Wal en Jan Wijtsma.

Nieuws uit Museum Heerenveen

Heerenveen VRIJ

Op 11 mei 1940 om 10 uur 's ochtends trokken de eerste Duitse troepen door Heerenveen. Een politieagent overhandigde een geweer aan de bezetter en daarmee werd het plaatselijk bestuur en de politiemacht onder toezicht van de bezetter geplaatst. In 2020 is het 75 jaar geleden dat er een einde kwam aan de Tweede Wereldoorlog in Nederland. De tentoonstelling Heerenveen VRIJ vertelt het oorlogs- en bevrijdingsverhaal van bewoners van Heerenveen.

Aan de hand van dagboekfragmenten, brieven en interviews, ondersteund door foto's en voorwerpen wordt een beeld gegeven van de gebeurtenissen vlak voor, tijdens en na de bevrijding van de gemeente Heerenveen. Daarbij staat de persoonlijke beleving van mensen centraal. Deze persoonlijke verhalen van Heerenveense laten zien dat het leven vlak voor en vlak na de bevrijding zeker niet gemakkelijk was. Naast de praktische zaken als voedselschaarste werd door de waarnemend Burgemeester opgeroepen tot gehoorzaamheid en ordelievendheid. Ook moest het verlies, van dierbaren en dierbare bezittingen, een plek krijgen. Daar- tegenover staat de intense vreugde

van vrijheid. Na vijf jaren van onderdrukking waren de inwoners van Heerenveen weer vrij.

BEVRIJDINGSFEESTEN HEERENVEEN

Toen de Canadezen de laatste Duitsers uit de gemeente hadden verdreven, brak er een enorme feestvreugde los. Vlaggen kleurden de straten en overal ontvingen juichende en dansende mensen de bevrijders. De spanning van vijf jaar onderdrukking viel van de meesten af. Het feest werd nog een dunnetjes overgedaan toen op 5 mei de Duitse troepen in Nederland capituleerden. Geallieerde militairen werden spontaan op de schouders genomen en de waarnemend burgemeester Ekke de Haan kreeg een staande ovatie. Een dag later hield de NBS een overwinningssparade door een geheel in 'vlaggentooi' gezet Heerenveen. Op 24, 25 en 26 mei werd in Heerenveen officieel de bevrijding gevierd en herdacht. Het programma bestond uit zang, muziek, dans, sport, kinderspelen, een wielervedstrijd op anti-pech banden en een groots vuurwerk. Ook werd er een gekostumeerde optocht gehouden, waarin diverse gebeurtenissen uit de oorlog werden afgebeeld. Opvallend

onderdeel van de stoet was een heuse 'Hitlerfiguur'. Ook in de dorpen werden rond die tijd bevrijdingsfeesten georganiseerd. Gefeest werd er dook door organisaties als de BAB, de gaarkeuken en NBS die zachtjesaan werd opgeheven. In liedjes en declamaties werden de gebeurtenissen uit de oorlog nog weer eens gememoreerd. Een bijzondere feestavond vond op 26 april 1945 plaats in café Van der Laan in Bontebok. Daar kregen de medewerkers van de LO, namens alle Joden die in de gemeente ondergedoken hadden gezeten een oorkonde overhandigd.

De tentoonstelling vertelt bovendaand verhaal van de bevrijdingsfeesten, maar ook over de onderduikers, de NBS, het dagelijks leven, de bevrijders en bezetters. Ontdek de emotionele herinneringen aan Heerenveen VRIJ in april 1945. De tentoonstelling Heerenveen VRIJ is te zien van 17 maart 2020 t/m 14 juni 2020 in Museum Heerenveen. Een onderdeel van deze tentoonstel-

ling zal te zien zijn in het HIP in de bibliotheek.

VOORAANKONDIGING:

Een prachtige daad in het Posthuis Theater
Aan de vooravond van 75 jaar bevrijding Heerenveen vindt een bijzondere avond plaats in het Posthuis Theater. Op 14 april 2020 organiseren VV Heerenveen en Museum Heerenveen in samenwerking met het Posthuis Theater, Ateliers Majeur, Bibliotheek Heerenveen, Ajax Erfgoed en Univé een filmvertoning van de documentaire "Een prachtige daad".

De film vertelt het bijzondere verhaal van jeugdspelers van Ajax, DWS, De Volewijckers en Blauw Wit die tijdens de Hongerwinter en de afloop van de oorlog bij gezinnen van VV Heerenveen werden ondergebracht. Aan het woord komen oud-spelers en nabestaanden van de pleeggezinnen waar de voetballertjes zijn ondergebracht. De documentaire werd gemaakt in opdracht van Ajax Erfgoed door filmmakers Vanessa de Gaay Fortman en Pim van Bezooijen.

Omdat de film zo'n aangrijpend en buitengewoon mooi verhaal

vertelt worden de inwoners van de gemeente Heerenveen van harte uitgenodigd de film gratis te komen bekijken op 14 april. Uw toegangs-

kaartjes kunt u vooraf via de website van het Posthuis Theater bestellen (gratis) en vol = vol.

AMSTERDAMSE VOETBALLERTJES IN HONGERWINTER NAAR HEERENVVEEN

*A*msterdam en Heerenveen. De drukke Randstad tegenover het uitgestrekte Friesland. Niet direct twee plaatsen, die je aan elkaar zou koppelen. Toch is er wel degelijk een mooie verbintenis ontstaan tussen de hoofdstad van Nederland en Heerenveen. Het is winter 1944 als de Tweede Wereldoorlog zijn dieptepunt bereikt. Door grootse schaarste aan voedsel en brandstof lijdt een groot deel van de bevolking, in met name het westen van Nederland, honger. Als dat nieuws het noorden van Nederland bereikt, besluit vv Heerenveen hulp te gaan bieden.

Door met name de spoorwegstaking en de daaropvolgende Duitse represailles komt het leven in het westen van het land stil te liggen. Er ontstaat een voedseltekort, dat alleen maar erger wordt, na het invallen van een strenge winter.

Het Amsterdamse en Heerenveense elftal poseren in het voorjaar van 1945 in Friesland. Joop van der Mast van De Volewijckers zit in het midden, vijfde van rechts. Rob Been staat vierde van links.

OUD-VOETBALLER ROB BEEN: *DE HUMANITEIT IS ME
ALTIJD BIJGEBLEVEN*

Na de bevrijding lopen de Amsterdammertjes op de Dracht in Heerenveen.

Volgens oud-voetballer Rob Been van Ajax was het voedseltekort nijpend. „Het was erbarmelijk. Er was geen eten meer. Er waren gaarkeukens in schoolgebouwen. En dan kreeg je tulpenbollensoep en pulp. Het was een dagelijkse strijd om wat binnen te krijgen.”

De helpende hand kwam uit Friesland. Daar was wel voldoende eten, maar door de spoorwegstaking kon dat het westen van Nederland niet bereiken. Ook oud-voetballer Joop van der Mast van De Volewijckers herinnerde zich het tekort aan voedsel nog goed. „Wij woonden in Amsterdam-Noord en hadden het vergeleken met vele anderen niet heel slecht. Desalniettemin hadden we amper te eten. We waren met zes personen thuis. Mijn vader moest het proberen te verdienen en mijn oudste broer ging dagelijks op pad om te kijken of hij wat te eten kon krijgen. Zo bleven wij in leven.”

Van der Mast weet nog dat zijn ouders het brood verdeelden. „Dan ging er een duimstok naast dat brood en kreeg iedereen een klein sneetje. Mijn ouders aten soms hele-

maal niets. Als wij maar wat kregen. Dan hadden ze amper gegeten. Wij hadden het dus niet best, maar vergeleken met anderen waren we nog rijk, want de meeste Amsterdammers hadden zelfs dat niet.”

Voetbalclub Heerenveen, zich bewust van de malaise in de hoofdstad, schreef vier Amsterdamse clubs aan. Ajax, DWS, De Volewijckers en Blauw Wit kregen ieder het aanbod om jeugdspelers naar Friesland te sturen, waar zij de rest van de oorlog bij een pleeggezin konden doorbrengen. Uiteindelijk vonden zo’n 86 jonge voetballers onderdak in Heerenveen.

Ajax liet een loting beslissen welke spelers aan de Amsterdamse ellende konden ontkomen.

Rob Been kwam aanvankelijk niet in aanmerking. Met zijn veertien jaar was hij te oud. Zijn broertje behoorde wel tot de gelukkigen. Maar in Friesland kampte hij met zoveel heimwee dat Rob mocht komen om hem te ondersteunen.

Volgens Van der Mast en Been had

Heerenveen nauwe banden met Amsterdamse clubs. „Dat was omdat Heerenveen ieder jaar speelde om het kampioenschap van Nederland. Daardoor hadden ze altijd veel met westerse clubs te maken. Zo zagen ze denk ik in, dat er in Amsterdam echt hongersnood was. We gingen weg met de wetenschap dat het drie weken, drie maanden of misschien wel drie jaar zou kunnen duren. We zouden zolang blijven als de oorlog zou duren.”

SPANNENDE TOCHT

De reis naar Heerenveen was een spannende tocht voor de kinderen. Het water was nog van de Duitsers, in de lucht waren de Engelsen de baas. Eén van de Amsterdamse voetballertjes die deze reis maakte is DWS’er Han Grijzenhout. „We vertrokken rond 17.00 uur vanachter het centraal station Amsterdam met de Lemmerboot. Dit was een Nederlandse vervoerverbinding te water tussen de knooppunten Amsterdam en Lemmer over de Zuiderzee (later IJsselmeer red.). Deze keer had hij een kostbare lading bij zich met tientallen voetballertjes.”

Ook Been herinnert zich de reis nog goed. „Het was hachelijk. Alle kinderen zaten op stro in het ruim. De Duitsers controleerden de boot op het IJsselmeer. De houten schotten gingen open en ze schenen met een zaklamp naar beneden.” Het schip werd geïnspecteerd maar mocht gelukkig wel gewoon doorvaren naar Lemmer waar de voetballertjes de volgende ochtend aankwamen. „Toen ik de Lemmerkade zag, werd mij duidelijk dat we werden verwacht”, herinnert Grijzenhout zich nog goed. „Iedereen werd ingedeeld en ging met zijn ‘tweede papa en mama’ mee naar zijn nieuwe thuis.”

Door de oorlog zijn ook de leefomstandigheden in Heerenveen niet ideaal, maar er is bij velen voldoende plek om een extra mond te voeden. Been: „Moet je eens voorstellen dat je zo’n wildvreemde jongen uit Amsterdam in je huis opneemt. Dat is toch

Han Grijzenhout met de dochter van Tiemen Veenstra

haast niet in te denken? We hadden een prachtige tijd in Heerenveen. Een selectie van de Amsterdamse voetballertjes speelde één keer in de veertien dagen tegen jeugdspelers uit Heerenveen. Abe Lenstra was dan de

trainer van selectie uit Amsterdam. Ik keek echt mijn ogen uit.”

Abe was niet de enige speler, die zich om de jongens bekommerde. Onder andere Tiemen Veenstra, de doelman van het eerste elftal hielp de spelertjes aan onderdak. „Tiemen stuurde mij in Heerenveen zelfs naar school en de gaarkeuken om te helpen. Dat had ik niet verwacht”, blikt Grijzenhout glimlachend terug. Tot de bevrijding genoten de Amsterdamse voetballertjes van een relatief onbezorgde tijd in Friesland. Ze waren veel op straat te vinden, waar ze voetbalden.

VOETBALLEN OP STRAAT

„Echt trainen kon helaas niet”, vertelt Been. „Je mocht geen buitensporten meer doen van de Duitse bezetters. Daarom gingen we maar gewoon op straat voetballen. De wedstrijden die we één keer in de veertien dagen speelden deden we stiekem. De topspelers vanuit

Joop van der Mast bekijkt tijdens opnames van sc Heerenveen TV oude foto's uit zijn tijd in Friesland

Rob Been (links) met zijn broer Otto. Otto ging, verteerd door heimwee, terug naar Amsterdam

die tijd waren zeer betrokken. De gebroeders Lenstra, Jonkman en Veenstra. Eigenlijk een fantastisch mooie tijd."

Been droeg zelf ook een steentje bij aan het gezin waar hij mocht verblijven. Zo haalde hij op bepaalde adressen met de fiets melk op. „Dan ging ik van de Burgemeester

Falkenaweg naar Oranjewoud waar lanen met bomen stonden. Langs de weg zaten mangaten en dat was niet voor niets. Vliegtuigen schoten soms iedereen van de weg. Dus ik moest menig keer in zo'n gat duiken. Onvoorstelbaar. Er was verder ook geen berichtgeving mogelijk vanuit hier naar Amsterdam. Of ik goed aangekomen was of nog leefde

wisten mijn ouders op dat moment niet. Dat kwam pas na de bevrijding. Toen kreeg ik stapels met brieven van de familie."

Op 14 april 1945 bereiken de geallieerden Friesland. De Duitsers trekken zich terug op de Lindegracht in Heerenveen waar de gevechten een dag aanhouden. „Aan de ene kant lagen de Canadezen en aan de andere kant de Duitsers", weet Van der Mast nog goed. „En er werd geschoten als een gek." De Duitsers trokken zich uiteindelijk terug en vluchtten naar Groningen. De geallieerden konden daardoor optrekken naar het noorden. Na de oorlog keerden alle voetballertjes terug naar Amsterdam. Maar het contact met de pleegfamilie hebben vele jongetjes wel gehouden. Been: „We waren 14 april bevrijd, maar het duurde nog een paar maanden voordat we weer naar huis mochten. De humaniteit is me altijd bijgebleven. Ik geef het je te doen dat je als gezin ineens zo'n Amsterdams jongetje binnenkrijgt. We zijn eeuwig dankbaar aan de mensen in Heerenveen."

In juli 1945 viert vv Heerenveen haar 25-jarig bestaan en wordt er een toernooi georganiseerd met de vier Amsterdamse clubs. Het zogenaamde Crackstate-toernooi wordt gehouden ter herinnering aan de contacten met de clubs uit de hoofdstad. „Ondanks de nare tijd dat wij daar zaten, heb ik een leuke tijd gehad", vertelt Van der Mast. Volgens Been was het ook een leerzame periode. "Het omzien naar een ander leerde je mede daardoor. Altijd om je heen kijken wie je kan helpen."

IN MEI 2019 MAAKTE SC HEERENVEEN TV EEN DOCUMENTAIRE OVER DE HONGERWINTER IN HEERENVEEN. SCAN DE QR-CODE EN BEKIJK DE VOLLEDIGE DOCUMENTAIRE VIA HET YOUTUBE-KANAAL VAN DE CLUB

HEDDEMA

Makelaardij en Verzekeringen

0513-623103

www.heddema.nl

BOSS
UGO BOSS
JOHN
BLUE INDUSTRY
SCOTCH
AMSTER
BOSS
UGO BOSS
JOHN
BLUE INDUSTRY
SCOTCH & SODA
AMSTERDAM COUTURE
BOSS
UGO BOSS
FORTEZZA
Superdry.
GAN

BEST MULTI BRAND STORE

van der Kam
menswear

GAN
NAPA
JACOB CO
MAS MAIN
GAN
NAPA
TOMMY HILFIGER
JACOB CO
Van Gils
THOMAS MAIN
ForteZZa
Superdry.
GAN

Heerenveen, Lindegracht 11
Leeuwarden, Nieuwestad 80

[/vanderkamfashion](https://www.facebook.com/vanderkamfashion)
[/vanderkamfashion](https://www.instagram.com/vanderkamfashion)

24/7 online shopping op vanderkam.nl

Proeverij van 10 gerechtjes

Prienuwe Menu

Restaurant
De Oranjetuin

Donderdag 2 januari tot en met dinsdag 31 maart
0513 - 43 35 33 - info@tjaarda.nl www.tjaarda.nl

10 gerechtjes proeverij menu à € 42,50 p.p.

Tjaarda / Oranjewoud

De beste basis voor beter wonen...

Dracht 34 (Heerenveen)
(0513) 62 55 93

www.vandermeerheerenveen.nl
info@vandermeerheerenveen.nl

van der **MEER**
Vloeren - gordijnen - zonwering

Canadezen bevrijden Akkrum, Nes en Aldeboarn

Door Jelle Roorda

*V*oordat Akkrum, Nes en Aldeboarn op 15 april 1945 door de Canadezen waren bevrijd, hadden de inwoners in de oorlog met enkele dramatische gebeurtenissen te maken gehad. Memorabel is het verongelukken van twee geallieerde vliegtuigen nabij de dorpen Nes en Aldeboarn, met verdrietige gevolgen. Dramatisch was het gegeven, dat er drie Akkrumer burgers in Duitsland zijn omgekomen ten gevolge van ontberingen tijdens dwangarbeid of gevangenschap. En de opofferingsgezinde burgemeester Paul Marinus jonkheer van Baerdt van Sminia (1901-1945) moest zijn activiteiten, gericht tegen de bezetter met de dood bekopen.

Het was in de nacht van 7 op 8 november 1941 toen een Wellington-bommenwerper van de Nieuw Zeelandse luchtmacht verongelukte. Op de terugweg van Berlijn naar de basis in Engeland, werd het toestel in de buurt van Aldeboarn door een Duitse jager getroffen. Het vliegtuig stortte neer bij Nes, in het buurtschap SoarreMoarre. Alle zes bemanningsleden kwamen om het leven: drie jonge mannen uit Nieuw-Zeeland en twee uit Engeland en één uit Ierland. In opdracht van de gemeente Utingeradeel plaatste Jan van Veen uit Akkrum kort na de crash, ter nagedachtenis aan de bemanningsleden, een houten kruis op het veldgraf. De stoffelijke resten van de bemanning zijn in 1952 geborgen en begraven op de Canadese Oorlogsbegraafplaats te Bergen op Zoom.

Het zijn: SGT C.T. Black, RAF, 30 jaar
FLT SGT J.W. Black, RNZAF, 27 jaar
SGT T.H. Gray, RNZAF, 27 jaar
FLT SGT L.C. Green, RAF, 21 jaar
PLT OFF E. Lloyd, RNZAF, 28 jaar
SGT J.D. Thompson, RAF, 21 jaar

5 MEI 1943 CRASH HALIFAX BIJ ALDEBOARN

Op de gemeentelijke begraafplaats aan de Boarnsterdyk te Akkrum bevinden zich drie oorlogsgraven van het Gemeenbest van de bemanningsleden van een Halifax bommenwerper. Ze zijn omgekomen bij een crash in de nacht van 4 op 5 mei 1943, even ten noorden van Aldeboarn: Robert Orin Blackhall (VS), Kenneth Edward Emmons (Can.) en Albert James Sutton (Can.). Op de terugweg van Dortmund naar de RAF basis Leeming in Engeland werd het toestel door een Duitse jager -opgestegen vanaf vliegveld Leeuwarden- geraakt.

Volgens ooggetuigen verkeerde het toestel nabij Jirnsum al in ernstige problemen en vloog het laag en met een geopende deur over. De piloot van de Halifax, Robert Blackhall had order gegeven om voorbereidingen te treffen, om het vliegtuig per parachute te verlaten. Bij Aldeboarn, nabij de Gas Unie, nu het land van de Friese paardenfokker Tjitze Bouma, heeft het toestel een noodlanding gemaakt. Vier van de zeven bemanningsleden overleefden de crash met een parachute sprong. Het

lukte het verzet helaas niet ze tijdig in veiligheid te brengen. De vier bemanningsleden werden door de Duitsers krijgsgevangen gemaakt. Gelukkig hebben zij de oorlog wel overleefd.

Het wrak van de bommenwerper is ter plaatse gesloopt en afgevoerd. Ieder jaar worden de omgekomen bemanningsleden tijdens de stille tocht op 4 mei te Akkrum

herdacht. Gelijktijdig met drie Akkrumer oorlogsslachtoffers die hier eveneens begraven liggen, te weten: Catrijnus Eenshuistra (1913-1945), woonde in Akkrum aan de Leppedyk, ongehuwd, slager-veehandelaar. Hij werd op 20 oktober 1944 gearresteerd in verband met verplichte tewerkstelling in Duitsland. Hij is op 8 maart 1945 in Hamm in Westfalen overleden tengevolge van ontberingen.

In de Terpskerktoer te Akkrum hangt op 4 mei de vlag halfstok (foto: Pier van der Heide, Akkrum)

Het voormalige gemeentehuis Utingeradeel te Akkrum (foto: collectie Jelle Roorda, Akkrum)

Jan van Dijk (1907-1945), woonde in Akkrum, nr. 37, gehuwd met Trijntje Gorter, twee kinderen. Hij was vrachtvervoerder van beroep. Jan is -tengevolge van ontberingen- in Duitse gevangenschap omgekomen op 8 januari 1945 in Ohrbeck. Rienk Kleefstra (1902-1945), woonde te Akkrum aan de Heerenveenschestraatweg (nu Feansterdyk) 113. Hij was gehuwd met Baukje de Beer, twee kinderen. Rienk was eerst varensgezel, daarna huisschilder en vervolgens werkte hij bij Twijnstra's oliefabriek. Hij was lid van het van het plaatselijke verzet, is op een gegeven moment opgepakt en naar Wilhelmshaven in Duitsland gezonden, waar hij op 20 april 1945 -tengevolge van ontberingen- in Oldenburg overleden is.

DE TRAGISCHE GESCHIEDENIS VAN BURGEMEESTER BAERDT VAN SMINIA

In de oorlog was Paul Marinus jonkheer van Baerd van Sminia (1901-1945) burgemeester van de toenmalige gemeente Utingeradiel. Het gemeentehuis bevond zich aan de Stationsweg (sinds 1955 de Galamaleane) te Akkrum, terwijl de burgemeester met zijn gezin aan de Weaze Westein in Aldeboarn woonde. Op 1 september 1941 werden de werkzaamheden van de gemeenteraad en de wethouders door het Duitse gezag geschorst. Dit betekende het einde van het democratische bestuursmodel. Toenmalig burgemeester van Sminia nam vanaf dat moment alle besluiten, bijgestaan door een adviserende commissie. De gemeente kreeg te maken met vele door de Duitsers opgelegde maatregelen. Het ging vooral om allerlei verboden en geboden, steeds met een forse strafdreiging.

Het begon met o.a. het verbod om te luisteren naar de Engelse radiozenders, het houden van postduiven (vrees voor spionage), het oplaten van vliegers (hinder Duitse jachtvliegers), maar ook de verplichte invoering van persoonsbewijzen, met voor Joodse burgers een grote J

erop. Meer anti-Joodse maatregelen zouden spoedig volgen. De burgemeester komt al spoedig in aanraking met het verzet, wachtte niet af maar droeg hieraan, voorzover mogelijk, in het geheim aan bij. Hij stond aan de goede kant, zo werd er destijds gezegd.

De eerste oorlogsjaren waren de problemen nog redelijk hanteerbaar. Van Sminia probeerde de inwoners tegen de scherpe kant van de bezetting te beschermen, daar waar het ging om bijvoorbeeld de voedselvoorziening. Steeds meer producten kwamen op de bon, de gemeente regelde de distributie van de voedselbonnen. Ook m.b.t.

de 'Arbeitseinsatz', waarbij de (jonge-) mannen zich verplicht moesten melden om te gaan werken in de Duitse oorlogsindustrie. Degenen, die voor hun werk in de voedselvoorziening niet gemist konden worden bij o.m. bij de Coöperatieve Zuivelfabrieken in Aldeboarn en Akkrum, bij Ulbe Twijnstra's Oliefabriek en de Friese Coöperatieve Exportslagerij (F.C.E.) beide te Akkrum, kregen meestal wel een vrijstellingsbewijs van de burgemeester, na overleg met het Duitse gezag. Anderen hadden minder geluk. Als ze niet naar Duitsland wilden, moesten ze noodgedwongen onderduiken.

MOEDIG EN GASTVRIJ

Gelukkig toonden velen, vooral de boeren in de omgeving, zich moedig en gastvrij door tientallen onderduikers onderdak te verschaffen. De meeste boerderijen in Mid-Fryslân waren destijds alleen over het water goed bereikbaar. Over land lukte dat veel minder goed, iets wat voor het onderduiken gunstig was. „Onderduiken was zwaar, je kon niet meer gaan en staan waar de wilde, en moest altijd voorzichtig zijn, vanwege het gevaar voor onraad en ontdekking. Vooral in het laatste oorlogsjaar werd de situatie steeds grimmiger en gevaarlijker, want steeds vaker werden er invallen/razzia door de beruchte Landwacht (NSB'ers) en/of Grüne Polizei (Duitsers) vanuit Grou gehouden, waarbij je zo kon worden opgepakt”, zo blijkt uit het boek Onderduiker in het hart van Friesland, van Roelof H. de Haas. Overigens liepen ook de onderduik-verstrekken gevaar, want het verbergen van onderduikers was streng verboden en werd zwaar bestraft. Die hadden zich immers, in de ogen van de bezetter, onttrokken aan het hoogste gezag..

Burgemeester Van Sminia werd op 5 mei 1944 gearresteerd, nadat hij de reservesleutel van de cel in het gemeentehuis ter beschikking stelde aan verzetsman Sjerp de Vries uit Akkrum, zodat deze kon vluchten. Sjerp was de vorige dag ingesloten, in afwachting van

zijn transport naar de gevangenis te Leeuwarden. Hij kende veel namen van verzetsmensen in de regio en daarom was het van groot belang dat hij vrij zou komen, zo moet de burgemeester hebben gedacht. Bovendien was Sjerp betrokken bij de verzetsgroep die regelmatig bijeen kwam bij dominee Boerlage, in de pastorie van Rauwerd (Raerd).

BELASTEND MATERIAAL

Van Sminia werd echter verraden door een (eigen) politieagent, die wist dat hij een reservesleutel had. De burgemeester vertrok de morgen van de 5e mei vroeg in de ochtend, nietsvermoedend vanuit Aldeboarn, naar het gemeentehuis in Akkrum. Hij werd achtervolgd door vier landwachters. Aangekomen bij het gemeentehuis werd hij gearresteerd. Hij werd ervan beschuldigd, dat hij een politieke gevangene had laten ontsnappen. Bovendien vonden de inmiddels aangekomen Duitsers in de gemeentekuis belastend materiaal, dat de burgemeester in verband bracht met het verzetswerk. Later bleek dat hij hielp bij het lokaal organiseren van het verzetswerk van de Landelijke Organisatie hulp aan onderduikers (LO), waarvoor er meestal op het gemeentehuis werd vergaderd. Ook neergestorte geallieerde piloten werden door de LO geholpen om te onderduiken en het land uit te komen. Van Sminia werd opgesloten in de Leeuwarder gevangenis. De ondergrondse bood aan hem te bevrijden, maar dat sloeg hij af omdat hij vreesde dat represailles het leven zou kosten van vele onschuldigen. Zijn vrouw en twee zonen hebben hun man en vader niet terug gezien.

Vanuit Leeuwarden werd van Sminia vervolgens met de trein naar kamp Amersfoort overgebracht. In september '44 werd hij voor dwangarbeid gedeporteerd naar concentratiekamp Neuengamme in Duitsland, waar hij o.a. tankgrachten moest graven. Over zijn tijd in het kamp is verder niet veel bekend, behalve dat hij er vlektyfus heeft opgelopen. Deze ernstige ziekte is waarschijnlijk de reden geweest, dat hij tegen het einde van de oorlog, toen de Duitsers in paniek met de gevangenen rond zeulden, tijdens een treinreis in de buurt van Sandborstel bij Rothenburg is doodgeschoten. Een arts, een kennis van de familie, was getuige van de moord op Van Sminia op 15 april 1945. Pas op 30 mei kregen zijn vrouw en beide zonen het verdrietige bericht dat vader was gedood.

Juist op die avond -30 mei 1945- zou er een dansavond in Aldeboarn worden gehouden, waar de toen befaamde jazzband Snake Charmers uit Gorredijk zou optreden. De bandleden en instrumenten werden door Canadezen in Jeeps opgehaald. Bij aankomst in Aldeboarn bleek echter, dat het dansen afgelast was, daar bericht binnen gekomen was, dat burgemeester Van Sminia in Duitsland bleek te zijn gedood. Zo staat in het logboek van de Snake Charmers optekend, door (weerman) Hans de Jong, aldus zijn dochter Marita.

De stoffelijke resten kwamen in een massagraf terecht en na de oorlog zijn ze met behulp van het Rode Kruis geïdentificeerd. In 1958 is Van Sminia (her-) begraven bij zijn familie op landgoed De Klinze in Âldsmerk (Oudkerk). Hij is in opdracht van de Amerikaanse president, postuum onderscheiden door generaal Eisenhower, voor zijn hulp aan de piloten.

Burgemeester Van Sminia

Wordt vervolgd

Bronnen: Een laatste saluut, Jack Kooistra, Leeuwarden 2005; Onderduiker in het hart van Friesland, Roelof Horreus de Haas 2004; Droppingsveld Wardrobe, Hessel Bouma 2019; Akkrum De geschiedenis van de Feansterdyk, Akkrum Jelle Roorda 2018; Stichting Wapendropping-Beleeftocht Wirdum; Memorial Museum '40-'45 Aldeboarn, Gerrit en Wini Haagsma, Lykele van der Ven, Aldeboarn, Marita de Jong Gorredijk, Pier van der Heide en Niek Roorda, beide Akkrum.

EINDELIJK WEER SWINGEN IN SCHOUWBURG EN POSTHUIS

Door Marita de Jong

De Gorredijkster jazzband de Snake Charmers trad na de bevrijding een aantal keren op in Heerenveen en Oranjewoud. Er werd wat af gefeest in die periode. Nadat de vijand verslagen was, konden ook de Heerenveners na vijf bange jaren, hun geluk niet op. Dansen wilden ze, op muziek die tijdens de bezetting verboden was. Jazzmuziek was in de ogen van de Duitsers entartet (gedegenereerd) en mocht niet worden uitgevoerd. Daar hadden de Gorredijksters wat op gevonden. Ze gaven de Engelstalige nummers, Nederlandse titels. Zo werd Jazz me Blues: Mijn blauwe jekker, Darktown Stutters Ball: Verduisterde Stad en Lady be Good: Juffertje in 't Groen.

De band was in oktober 1942 opgericht door de toen 21-jarige weerman Hans de Jong. Samen met zijn vier jaar jongere broer George en een aantal vrienden wilde hij de muziek spelen, waar hij van hield. Blij verrast waren ze, toen op de oprichtingsvergadering onverwacht schrijver Anne Wadman verscheen. Wadman woonde in Langweer en had de HBS in Heerenveen bezocht. Daar had hij al enige naam gemaakt als redacteur van de provinciale schoolkrant en stond hij bekend om zijn muzikale kwaliteiten. Hij was in mei 1940 verloofd met Tiny Numan, die met haar ouders in de Lindelaan in Heerenveen woonde. Via haar zuster Jelly, die verkering had met George, had Anne gehoord van de plannen en meldde zich spontaan aan.

Dineke Oosterhout
achter de piano

Hans de Jong en
Wout Oosterhout

The Snake Charmers:
V.l.n.r. Benny Faber, Aldert Glastra, Joop Stapert, George de Jong, Marten Oosterbaan,
Hans de Jong, Anne Wadman, Bobby Lingsma en Wout Oosterhout.

THE RAMBLERS

The Ramblers was, naast de orkesten van Piet van Dijk, Frans Wouters en Dick Willebrandts, één van de grote voorbeelden van de Snake Charmers. Het populaire orkest was in 1926 opgericht en bracht een mix van jazz en amusementsmuziek. Vanaf 1936 werd The Ramblers het vaste huisorkest van de VARA. De band introduceerde de swing in Nederland en deed in december 1937 ook Heerenveen aan. De 16-jarige Hans ging naar de Schouwborg om zijn helden in levende lijve te kunnen aanschouwen. Hij schrijft in zijn dagboek: "s Avonds naar de Ramblers. Volle zaal. Honderden teleurgesteld. Prachtig programma. Zit met Bonne Krikke vooraan. Bijna vier bussen uit Jubbega, één uit Gorredijk. Ze spelen onder andere Moon at sea, Father Jacob swing, Horsey, horsey, Tiger Rag en Caravan." Samen muziek maken was het enige verzetje dat de mannen tijdens de oorlogsjaren hadden. Manager Pier van der Sluis omschreef de tijd, tijdens een reünie in 1985, als volgt: Voor mensen zoals wij, bestaan er in het leven drie criteria: voor, in en na de oorlog. Wat ons bond? We waren een vrienden- en muziekclub, al zat daar nog wel eens wat spanning op. Wat stond er voorop? Beide elementen speelden namelijk een belangrijke rol. In de oorlogstijd was er niet veel vertier. Als jongeren wilden we met elkaar praten, samen dingen doen. De mogelijkheden daartoe waren beperkt, maar in die muziek konden wij onze emoties tot uiting te brengen.

De bevrijding was de band's finest hour. De Canadezen organiseerden het ene feestje na het andere. De bandleden werden in legertrucks van huis opgehaald om ze naar de plaats van bestemming te brengen. De Snake Charmers traden onder andere op in Oldeboorn, Grouw, Akkrum, Oosterwolde, Olterterp, Franeker, Lippenhuizen, Drachten, Nieuwehorne en zelfs een keer in de Beaverclub in Groningen. Op zaterdag 19 mei 1945 speelde de band voor het eerst in de Schouw-

De eerste foto van de Gorredijkster swingformatie, 14 maart 1943.

burg in Heerenveen. Het werd geen groot succes, getuige het logboek, bijgehouden door manager Pier van der Sluis.

Dit week-end gelukte het ons om de poorten van de Schouwborg binnen te treden. De ontvangst was nu niet bepaald hartelijk, het geleek iets op 'gewapende vrede'. Het begin was zeer matig. De eerste Engelse Wals (Zomernachtfeest) was beslist slecht. Later op de avond kwamen de bandleden er wat beter in, maar het was zwaar blazen voor de heren. Van de piano-solo 'Angelia' was achter in de zaal zo goed als niets te horen, alleen het rythme van bas en drums kwam vaag door. Ook het feit dat de bandleden de hele avond op een droogje moesten zitten, verhoogde de prestaties niet.

Om 11 uur was het einde oefening. De heer en mevrouw Oosterbaan, oud-Gerdyksters, verzachtten de pijn en trakteerden de bandleden met aanhang na afloop op koffie. Rond twee uur arriveerde de ploeg weer in Gorredijk na een terugtocht per bakfiets met de nodige lekkende banden en andere kromme ongelukken. Twee dagen later kreeg de band een herkansing. De Pinkstermaandag zaten we nogmaals op 't podium in de Schouwborg. Deze avond was beter geslaagd dan de eerste. De stemming was stukken beter, wat ook een gunstige invloed had op 't spelen. De reis werd heen en terug afgelegd met een vrachtauto, waarin bandleden + froulju gestopt werden.

THÉ DANSANT

Dineke Oosterhout, de vriendin van Hans, speelde niet onverdienstelijk piano en trad vrijdagmiddag 25 mei in het Posthuis aan, als vervangster van Hans, tijdens een Thé Dansant. De band speelde er op vrijdag en zaterdag tijdens de Bevrijdingsfeesten. Volgens manager Pier van der Sluis, was het publiek in het Posthuis wat losser dan dat van de Schouwborg.

Zaterdag in stromende regen naar Heerenveen. De instrumenten waren daar achtergebleven, zodat dit geen moeilijkheden opleverde. Deze avond kenmerkte zich door het grote aantal Engelse Walsen. Ook nu bleek echter weer, dat de band op z'n best is in een 'Swinging Foxtrot' en hier steeds groot succes mee heeft.

Op zaterdag 13 oktober speelde de band voor het eerst in grote bezetting in Heerenveen. Wadman was intussen de logboekenist en schreef consequent in de Friese taal. De bandleden hadden zich er heel wat van voorgesteld. Het moest de rehabilitatie van de Snake Charmers worden. Om dat doel te bereiken hadden ze zelfs een extra versterker gehuurd van de firma Braams uit Leeuwarden. Een daverend succes werd het ook nu niet. Toch kreeg de band opnieuw een uitnodiging voor een optreden in het Posthuis op 3 november en die performance verliep veel beter. Of in de woorden van Wadman, niet vies van enig gevoel voor understatement: Dat it is der net min ynfallen.

De 24e november wederom naar het Posthuis en op zondag 1 december speelde de band tijdens een Bal Masqué. De auto wie let en pas 7.30 koene we bigjinne. Goed spile, mar net bûtenwênstich. Honorarium. f17,50 de man. Weromreis in kâld ritsje op in iepen auto.

Ook in 1946 gingen de optredens nog door. Op 9 maart en zondag 9 juni opnieuw in Het Posthuis, tijdens een groot Kermisbal waar zo'n 500 bezoekers op af kwamen. De volgende dag trad de band twee keer op. 's Middags waren er zo'n 100 danslustigen, 's avonds volle bak. Er waren +/- 600 kaarten verkocht. Er waren o.a. twee jongedames van +/- 16 jaar, die ons enkele verzoeken nummers vroegen, die natuurlijk onmiddellijk gespeeld werden. O.a. 'Don't fence me in' en 'In The

Drummer George (voor) en pianist Hans de Jong

Mood'. De dames gaven vanuit de zaal een kushandje als beloning, hoewel dit niet afgesproken was. Enkele leden van de band, waaronder, als ik me niet vergis, een getrouwde, zaten ongegeneerd met de lieflijke kleintjes te sjanzen. Om half een en later speelden we nog met evenveel enthousiasme als in het begin, zodat dat gehalte, behoudens enkele flaters (A-train), goed was.

Ook de dinsdag werd er nog ge-

speeld, maar dit keer was er weinig publiek. De band was duidelijk in een minder goede stemming. Toch keek de logboekenist bassist Sietse de Vries met tevredenheid terug op het Heerenveense avontuur. Over het geheel beschouwd hebben we, hoewel het zware dagen waren, goed gespeeld. Vooral de nieuwe mobilisatiestep van Vaderlandse liederen (Piet Hein, voor Koningin en Vaderland, Oranje Boven) deed het goed.

HET DOEK VALT

Het laatste optreden in Heerenveen vond plaats op zaterdagavond 14 september in het Posthuis. Het is duidelijk te merken dat de animo bij de bandleden langzaam aan het verdwijnen is. Anne Wadman had al afscheid genomen. Hij ging Nederlands studeren in Amsterdam

en ook de andere bandleden waren bezig met hun maatschappelijke carrières, zodat het musiceren toch op de tweede plaats kwam. Clarinettist Aldert Glastra liet verstek gaan en van saxofonist Joop Stapert was niet zeker of hij er bij zou zijn. Bij vertrek uit Gorredijk was de stemming dan ook beneden nul.

Opmerkingen als „Het is best mogelijk, dat we vanavond onze reputatie in Heerenveen verspelen”,

waren niet van de lucht. We waren echter nauwelijks in het Posthuis of Joop arriveerde en meteen ging de stemming omhoog. We begonnen voor weinig publiek in de volgende bezetting: Hans, George, Wout, Benny, Joop en ondergetekende. „Lady be Good” en „Fascination” waren de eerste nummers en ik durf met een gerust hart te zeggen dat het best vlotte. Vooral „Lady be Good” werd keurig naar voren gebracht, terwijl Joop een enorme solo ten beste gaf in „Fascination”. In de loop van de avond groeide het aantal bezoekers tot +/- 200. De stemming in de zaal was best en we kunnen dan ook op een zeer goeie avond terugkijken. Vooral de vele zangnummers, die we gisteravond gaven, vielen bij het publiek zeer in de smaak.

Het logboek stopt op 13 oktober 1946 en eindigt in mineur:

Vanmorgen hebben we gerepeteerd. De nieuwe drummer was er en om direct met de deur in huis te vallen: geen aanwinst. Als de SC op deze man aangewezen zijn, gaan ze naar de haaien. Na afloop van de repetitie luidde het algemeen oordeel: „Het is niks”. Hij had totaal geen standvastig tempo, om van rythme maar te zwijgen. Zijn enorme breaks deden me de haren ten berge rijzen. Toen ik ons vanmorgen zo hoorde spelen met de nieuwe „Kranenburg”, (Cees Kranenburg sr. was drummer bij de Ramblers) was ik in staat te huilen. Wat is er overgebleven van het dansorkest The Snake Charmers” o.l.v. Hans de Jong van enkele maanden terug?

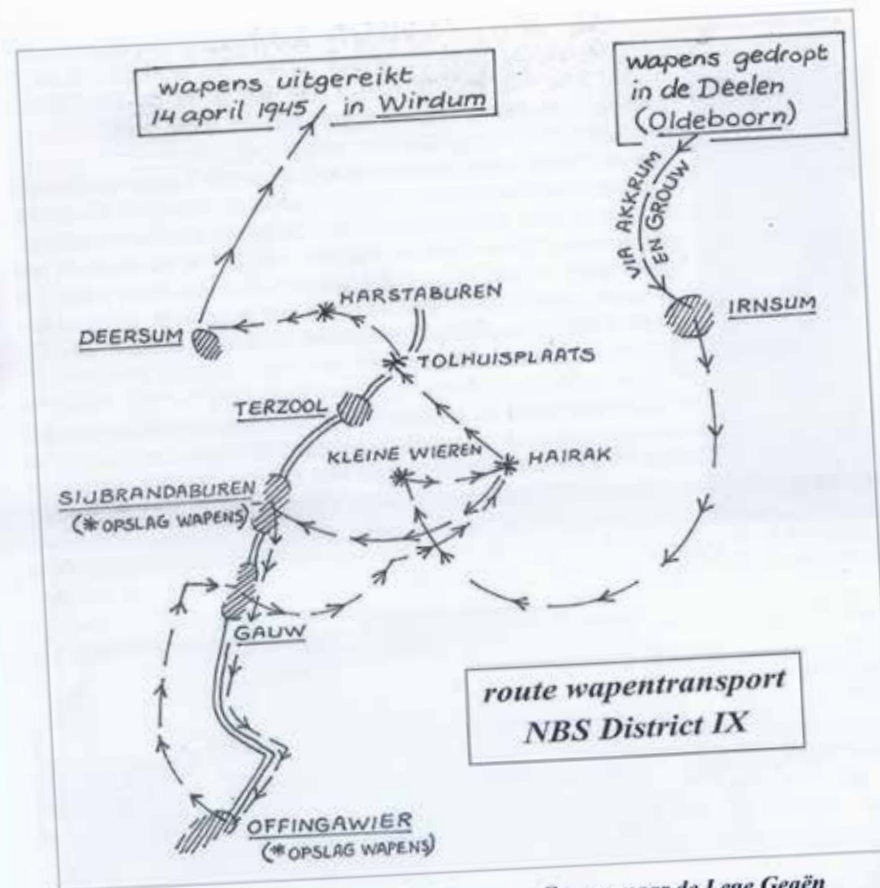
Het was het einde van een swingende periode en een bijzondere vriendschap, die de broers Hans en George de Jong, hun muzikale vrienden en aanhang door de donkere jaren van de oorlog had geloodst. Dankzij de logboeken is deze voetnoot in de geschiedenis bewaard gebleven. Zo ook de opmerking die één van de Canadezen maakte, tijdens een optreden op 29 mei 1945 in Beetsterzwaag: „This is the best music that I heard since I left Canada.”

WANDELEN DOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

Het is 'nog maar' 75 jaar vrede. Hessel Bouma, auteur van het boek *Droppingveld Wardrobe Wapens in De Deelen*, benadrukt dat getal. Hij vergelijkt het met de periode na de Franse overheersing. Die duurde 140 jaar. „We zijn nu nog maar net over de helft.” Bouma is van mening dat vrede niet een vanzelfsprekendheid is, dat er niet te gemakkelijk over moet worden gedacht. Hij ziet het als zijn opdracht ook jongeren over die oorlog te vertellen. Dat gaat hij ook doen, in aanloop naar de Wapendropping Wandeltocht, die op 2 mei wordt gehouden en langs de plekken voert, die in zijn boek een belangrijke rol hebben gespeeld.

Door bemiddeling van Werkgroep Oud Heerenveen zal de heer Hessel Bouma uit Hoornsterzwaag twee lezingen geven:

maandag 6 april bij c.b.s. de Burcht en op woensdag 8 april bij o.b.s. Ekke de Haanschool in Heerenveen.
Tijd: tussen 12 en 13.30 uur.

De route van de wapens, via Akkrum en Grouw, naar de Lege Geaën

In Droppingveld Wardrobe Wapens in De Deelen volgt Bouma de weg die de wapens, in de nacht van 5 op 6 januari 1945 in De Deelen gedropt, hebben afgelegd en waar ze uiteindelijk zijn gebruikt: onder Leeuwarden bij Wirdum. In het boek wordt minutieus beschreven hoe een en ander in zijn werk ging, wat de inhoud was van de containers en pakketten en de route die de wapens aflegden naar de verschillende verzetsgroepen en waar ze lagen opgeslagen.

Bouma deed ondermeer onderzoek in Tresoar, bij het NIOD, en het Centraal Archief in Den Haag. De puzzelstukjes vielen pas echt op hun plaats toen Bouma de officiële RAF-lijsten in handen kreeg. „Daaruit blijkt dat de geplande wapendropping in De Deelen drie keer mislukte. De doorgegeven coördinaten klopten niet en het vliegtuig keerde onverrichterzake weer terug. De Duitsers hadden het vliegtuig echter wel gespot en deden in de dagen daarna huiszoekingen bij boeren, die compleet verrast waren en nergens van wisten. Die data komen overeen met die op de lijst.”

DRIE ROUTES

Het idee van de wandeltocht ontstond vorig jaar toen Bouma, na de 4 mei herdenking van het 4 mei comité Akkrum-Oldeboorn, met de organisatoren in gesprek raakte. Zij wilden in 2020 iets speciaals gaan doen en gaandeweg nam het evenement steeds grotere vormen aan. Het is uitgegroeid tot een beleeftocht waarbij op verschillende locaties gebeurtenissen, die in het boek voorkomen, worden nagespeeld.

Wandelaars kunnen kiezen uit drie routes. Twee korte, van 5 en 8 kilometer en één lange van 22 kilometer, die voert van kaasboerderij De Deelen tot Wirdum. Langs de route zijn 15 van die beleefmomenten. Daarvoor zijn zo'n 85 acteurs van toneelverenigingen uit Akkrum, Grou en Wirdum bereid gevonden mee te doen. In totaal zijn ruim 200 vrijwilligers bij het evenement betrokken.

Die huiszoekingen door de Duitsers op zoek naar wapens gingen er niet altijd even zachtzinnig aan toe. Op de hoek bij Nes en de Kleasterwei halen vier landwachters angstige en bebloede mensen uit een huis. Ze gaan met hen, op oude fietsen,

richting Grou. Het is één van de vijftien beleefmomenten, die door de acteurs zal worden uitgebeeld. Op het Fumo-parkeerterrein in Grou staan bange verzetsstrijders,

Uit Engelse papieren bleek later dat er een container aan het vliegtuig was blijven hangen en weer mee terug is gegaan. De piloot zal er niet blij mee zijn geweest. Tot na de oorlog ging het gerucht dat er nog ergens in De Deelen een container zou moeten liggen, diep verzonken in het veen.

Hendrik Boonen
Gorredijk, 26 jaar.

Het veld werd onbruikbaar na de arrestatie van Pander op 2 februari. Deze had de centrale rol bij de wapendroppings in Friesland. Nu waren door deze arrestatie alle droppingsvelden en wapenopslagplaatsen bij de Duitsers bekend. Dat gaf bij de Duitsers een grote schrik. Deze wapens, begrepen zij, zouden straks tegen hen gebruikt gaan worden. Vandaar ook hun grote jacht op deze wapens. Voor het oppakken van onderduikers hadden ze weinig belangstelling meer.

Na de oorlog zijn de containers weer opgevist en van de parachutes zijn jurkjes of trouwjurken gemaakt. Het was heerlijke zachte stof.

Wapencontainers, opgevist uit het pergat in De Deelen.

Kaart waarop aangegeven het droppingveld tussen Oldeboorn en Tynje.

die onder handen worden genomen door vier Duitse SS'ers, een ander beleefmoment. De organisatie heeft twee maatschappelijk werkers aangetrokken voor de opvang van deelnemers voor wie de levensechte scènes te confronterend zijn.

OUDE DAKOTA

Daarnaast landen op vier plaatsen in Midden Fryslân parachutisten. Twee landingsplaatsen zijn bereikbaar met de auto, de andere twee alleen op de fiets of lopend. De droppingsvelden worden met rode en witte lampen gemarkeerd en na de landing wordt door de parachutisten chocola uitgedeeld aan de kinderen die meelopen. Vorig jaar trok een dergelijke dropping op de Ginkelse heide, honderdduizend bezoekers. In 2020 gaat dat opnieuw gebeuren en de organisatie van de Wapingdroppingtocht werd benaderd met de vraag of ze het aardig zouden vinden dat de oude Dakota met 20 tot 25 Britse parachutisten een dag eerder ook Fryslân zou aandoen. Daarop volgde een volmondig ja, al hing er ook een prijskaartje aan. „Het kost veel geld maar je krijgt er ook iets voor terug”, zo stelt Bouma. De organisatie kreeg de financiering rond. De provincie sprong bij evenals de gemeente Heerenveen en nog een aantal fondsen.

De vrede is volgens Bouma niet voltooid. „Het zou eigenlijk een werkwoord moeten zijn”, stelt hij. Dat is ook de reden dat de auteur uit Hoornsterzwaag in de aanloop naar de Wapendropping Wandeltocht een tiental scholen wil gaan bezoeken om zijn verhaal te doen. Als jonge jongen, hij was 5 jaar, maakte hij mee dat een hoge Duitse officier tijdens een huiszoeking, zijn geweer richtte op zijn hond. „Wat zou jij doen?”, is een vraag die hij aan de leerlingen gaat stellen. „Zo breng je het dichterbij”, zegt hij nog enigszins geëmotioneerd als hij aan dat moment terugdenkt. De hond, die Turk heette, heeft het trouwens overleefd. Hessel ging voor de Sint Bernhard staan en zei: „Do meist Turk net deasjitte.” Dat maakte zo'n indruk dat de officier zijn pistool liet zakken.

De 5-jarige Hessel Bouma met zijn Sint-bernardshond Turk.

„Ik wil de jeugd laten zien dat je voor vrijheid moet blijven ijveren. Vergeet niet dat Hitler ooit democratisch is gekozen.” Bouma vindt het zorgwekkend dat er nog steeds grote groepen mensen in beweging te krijgen zijn, door politieke leiders die gouden bergen beloven, complete bevolkingsgroepen stigmatiseren en de pers verdacht maken. „Het heeft allemaal te maken met het kunnen omgaan met macht. Extremen kunnen dat in mijn ogen niet.” Hij is ervan overtuigd dat de middenpar-

tijen een redelijk alternatief zijn en moeten blijven. We moeten ervoor waken niet af te glijden naar extremisme. Daarom is het heel belangrijk alert te blijven.’

Kijk voor meer
informatie op

www.wapendroppingwandeltocht.nl

of op

[www.facebook.com/
Wapendroppingwandeltocht](https://www.facebook.com/Wapendroppingwandeltocht)

De Echte Bakker

HÉT **POSTKANTOOR**

GRAND - BISTRO

Ontdekken, delen en **grenzeloos** genieten!

postkantoorheerenveen   hetpostkantoorheerenveen

Je kunt heel gemakkelijk reserveren
via postkantoorheerenveen.nl

Gemeenteplein 81
8442 MB Heerenveen

